

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

475

~~512~~

OK 80-966

TRAP DER JEUGD

Ofte

*Nette manier / om het zo Jonge of Oude
Persoonen op goede fondamenten te leeren
Lezen ende Schryben.*

*Paar-benestent een kort onderwigt om de Penne
wel te Snyden / te houden sy te houten.*

*Vercierd met Gebeden, Dankzeggingen, en
Christelijke Spreuken.*

*Hier agter is by gevoegt de maniere om alder-
hande Coleuren van Inkten te maaken, &c.*

**DOOR CAREL DE GELLIERS, School-meester
der Stad Leeuwarden.**

*Vermeerderd met de Naamen der Steden en Dorpen
van Vriesland, als mede die van de Stad
Groningen ende Ommelanden.*

*Mede sijn hier by gevoegt de Naamen der Boeken des
Ouden ende Nieuwen Testaments / ende eenige
Geslagt-registers upt dezelve.*

*Op 's nieuws na gezien en van veele Missela-
linge verbeterd.*

Tot A M S T E R D A M,

**By JOANNES KANNEWET, Boekvers
hooper in de Nes / in de Gekroonde
Nagte Wybel. 1776,**

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

L E Z E R.

Bemide Lezer / daar is niets profyte-
lijker / dan dat een Kind in zju Jong-
bloeiende Jeugd / hem oeffene in het
A, B, C. en in deffels fundamenten
om dies te netter in 't Lezen te wor-
den: Zo is 'er ook niets gemakkelijker voor
een Schoolmeester / (om eere te behalen) als de
Jeugd te leeren Lezen niet een goed fundament /
het welk hem naderhand by blyven mag / ende niet
mogen genaamd worden Asini ad Tibiam, dat is:
grootte Va-bokken / ende vergeleeken mogen worden
by Papiereu Ruyfen / die met een klepne Wind kon-
nen om waagen; want een Ruyf / dat geen goed
fondament heeft / kan ligtelyk in den grond vallen.
Zo is 't mede niet de Kinderen / als zy de funda-
menten niet wel en komen / is 't onmogelyk / dat zy
eenig begrip kunnen hebben om wel te lezen; de
onderpinding leerd my dageliks / dat 'er Schoollie-
ren tot mijnent Besteed worden / die (zo zy meenen)
wel Lezen komen; maar beter van-blyven als bli-
ven 't Boek / want zy kunnen wel Jan voor Pie-
ter idemen: nochtans haar onderzoekende / wree-
ten zy niet wat een Syllabe is / ik laat staan hoeze
zoude lezen met Syllaben / 't welk zy kennen moeten /
ende zeer nut is om dies te netter of zekerder / zonder
eenige Woorden over te staan / te lezen: want daar
door kan een geheelen zin bedorven worden. Ver-
halven beminde Lezer / hebbe ik de Penne by der
hand genomen / ende alle neerstighepd aan gewent

om dit mijn **Boekje**: 't welk ik noeme **Trap der Jeugd**, &c. in Druk te laten uyt gaan: waar in ik bewijs / hoe en op wat manier een Jong / ofte **Oud Persoon** / die Lezen nog **Schryven** kan / moet onderwezen worden / en van **Trap tot Trap** moet leeren op gaan: hier mede meene ik haar niet te leeren eenige andere **Trappen** / voor en al eer zy den **ersten Trap** die ik noeme **A, B, C.** volmaaktelijck (niet van buyten maar van binnen 't **Boek**) konnen op zeggen / onderscheyden ofte onderskennende d'eerne **Letter** van d'ander; ende daar na t'onderrechten in den **tweeden Trap** der **Syllaben**; dat is / tot verhaatlunge van een / twee / of meer **Letteren** / dooz een enkele **Zelf-klinker** ofte **Vocale** / welk sijn **Vhf**, in 't **Betal** / namelijk **a e i o u**, ofte dooz een dubbelde **klinker** of **Consonant** / als volgt; **b c d f g h j k l m n p q r s t v w x y z**. Also ik hier na breeder aanwijzen zal.

Wangaande den **Trap der Woorden** / **Diphthongen** / **Triphthongen** ende andere resteerende / agt ik onnodig alhier uyt te drukken / gmerkt een pder dezelve in dit **Boekje** / zonder **Wijl** / of **Klaars** in den **Dag** zien en lezen kan / niet twijffelende / ofte dit mijn **Boekje** zal alle liefhebbers der **Spel** en **Schryf-konst** aangenaam wezen: **Menschen** voor mijn moeyte en **arbejd** geen grooter vergeldinge / dan dat 't **zelve** in alle **Schoolen** / tot groot profijt der **Jeugd** / mogte in-geboerd worden. Ende zo ik merken kan / dat het **W. L.** aangenaam is / zal ik **W. L.** op een ander tijt beter voldoeninge doen: **Nou** sult in solo **Roma** **Paracta Die**, dat is: **Komen** en is niet **Geboud** op eenen **Dag**.

Vaard wel.

E E R-

E E R S T E T R A P

Van de rechte Eijenschappen

der Letteren / of A, B, C.

Ungaande de eerste Trap / die ik noem
A, B, C. zo zult gy weten / en hier
upt leeren / dat de Letteren van onze
A, B, C. bestaat in Zes-en-twintig
Letteren / als a b c d e f g h i j k l
m n o p q r s t u v w x y z. Doch welke A,
B, C. alles word geschreven en upt-gedrukt / wat
eenig Mensch in zyn gedachten kan begripen / want
indien men de Letteren van het A, B, C. niet en kan /
is 't onmogelijk eenig Woord te kunnen lezen ofte
verstaan : daarom moet die geene die lezen wil lee-
ren / hem vooz eerst wel reestig oeffenen / om alle
de Letteren van 't A, B, C. zo wel Groot als
Kleyn / te leeren kennen en onderscheyden.

Zal hier mede van een beginzel gaan maken van
het A, B, C. diemen de Discipelen op de navolgende
verscheyden manieren zal doen op zeggen : haer de
Letteren lerende / eerst recht upt / volgens de oude
maniere / ende als dan van agter : daar na de Regels
gedeld in vier Letteren / drie en twee op de hoorige
maniere ; van boven tot onder / ende wederom van
onder tot boven / op dat zy des te beter de Letteren
onderscheyden kunnen / ende zullig doende / heel zo-
ker in de Letteren / waar inne het Spellen of Boek-
staven gelegen is / mogen wezen : want het kan ge-
schieden / dat men met een Letter upt een Woord te
laten / 't selve kwalijk / ja geuztats Boek-staven /
of ter degen Spellen kan.

Nederduytsche A B C.

A B C D E F G H I J
K L M N O P Q R S T
U V W X Y Z.

A B C D E F G H I J
K L M N O P Q R S
T U V W X Y Z.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R
S T U V W X Y Z.

Romeynsche A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M
N O P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g h i j k l m n o
p q r s t u v w x y z.

Italiaansche, A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M N O
P Q R S T U V W X Y Z.

A a b c d e f g b i j k l m n o p q r
s t u v w x y z. Ge

Gescreven A, B, C.

A B C D E F G H I J K L M
 N O P Q R S T U V W X Y Z
 a b c d e f g h i j k
 l m n o p q r s t u v
 w x y z

Vocalen of Zelfs-klinkers.

Het A / B / C. werd af-gedeeld in Letteren / die men Vocalen heet / dat zijn Voga-maakers / ofte Zelf-klinkers en zijn deze Vijf. (a e i o u.)

Men zoude de (p) of ypsilon, indien men hem hoort uyt spreken en op zijn zels noemt (p) voor een Vocaal konne gebruiken / dog bind eenige tegenwerping / daarom late pder zijn vryheid.

Daarmer nu deze vijf Vocalen getekend worden met een Tiltelken of dwars-streepje / zo betekend het zo veel als een m / ofte n / dog moet niet gedaan worden / als by de hoogste noodzaaklikheid als hier nader te zien is.

Abreviatuuren	$\left. \begin{array}{c} \bar{a} \\ \bar{e} \\ \bar{i} \\ \bar{o} \\ \bar{u} \end{array} \right\}$	maakt	$\left. \begin{array}{c} am \\ em \\ im \\ om \\ um \end{array} \right\}$	of	$\left. \begin{array}{c} an \\ en \\ in \\ on \\ un \end{array} \right\}$

De Vocalen met twee stippen getekend / betekend / dat met die Vocaal waar op de stippen staan / weder een nieuwe Syllabe moet begonie worden: 't welk men ziet in Woorden daar twee / drie of meer Vocalen agter malikander volgen; en die egter niet in die Syllabe uyt gesproken mogen worden,

Als	$\left. \begin{array}{c} \text{Be-zien.} \\ \text{Ge-ergert.} \\ \text{Ge-eerd.} \\ \text{Gost-Indiën} \end{array} \right\}$	leest	$\left. \begin{array}{c} \text{Be-zien.} \\ \text{Ge-ergert.} \\ \text{Ge-eerd.} \\ \text{Gost-Indi-en.} \end{array} \right\}$

Consonanten / of Medeklinkers.

De volgende Letteren worden geheeten Consonanten / of Medeklinkers: om dat zo van hen zelven geen geluyd konnen maaken: maar hebben hem geluyd van de Vocalen: Deze zijn

b c d f g h j k l m n p q r s t u v x z.

De [i] of lange (j) / welke th [je] noem /
 ende de [v] [ve] welke van ouds genaamt wierd
 uve, ende de [w] [dubbeld'uu of dubbeld'uve,] dog
 t'onrecht / want in onze geheele **Nederlandsche Taale**
 gebuyken wy geen **Dubbeld' vv** / maar wel in de ou-
 de **Latynsche Schyften** / als **tyvs, tvvm; &c.**
Daarom noeme ik die liever [we] gelijk de **Hoog-**
duytschen / en stelle hem mede onder de **Consonanten** /
 also 't ook **Consonanten** sijn / want zy geen geluyd
 van haer zelfs en hebben / als hier te zien is.

Wijl in de **Nederduytsche en Geschreyene**
Druk-letteren niet meer als een (i) in de **Capitalen**
 gebonde werd sijnde deze (I) in de **Nederduyt-**
sche / en deze (J) in de **Geschreyen Capitalen** ;
 daarom moet men eventwel agt geben om dezelve als
 een (lange j) of (je) te **Boekstaden** / als hy voor
 een **Vocaal** staat / en als een (i) wanneer hy voor
 een **Consonant** gebonden of gesteld word / als blijkt :

Iagt / jent / jigt / jok / julps. **J**ukt,

Vagt / vegt / vigt / vol / vulps.

Wat / wet / wit / wol / wulps.

Liquiten / of half-luyders.

Uyt de voorn. **Consonanten** worden uyt-genomen
 vyf **Letteren** / die men **Liquiten** / of half-luydende
Letters noemt / ende dat / om dat zy wat zoeter als
 de andere **Consonanten** ofte **Mede-luyders** uyt-ge-
 sproken worden / ende sijn deze.

l m n r s.

De **Duytongen** die van twee / en de **Cruytongen**
 die van drie **Vocalen** of **Zelfs-klinders** / gemaakt wor-
 den sijn deze: **aa / ee / li / oo / uu / ai / ie / oi / eu / au /**
oe / ou / ep / op / uy / aai / aap / eeu / oei / oep / ieu /
 en zullen nader in de **Verbe** en **Wierden Cray** / met
 verscheyden **Exampelen** worden aen gewezen.

TWEE.

T W E E D E T R A P.

Van de Syllaben.

Wat aangaat de tweede Trap / zo moet gy ook leeren / (komende alle de Letteren van het A, B, C. heel wel) hoe en op wat manier men een / twee / drie / of meer Letteren by een voegende / een Syllabe kan maken / om daar na een geheel Woord te kunnen uyt spreken. Hierom tot verfeening heb ik een deel der voornaamste Syllaben alhier gesteld ; want met deze / meest alle de Woorden moeten gespeld worden.

Ah eh ib ok ub
Ae ec ic oc uc
Ad ed id od ud
Af ef if of uf
Ag eg ig og ug
Ach ech ich och uch
Ah ek ik ok uk
Al el il ol ul
Am em im om um
An en in on un
Ad end ind ond und
Ap ep ip op up
Ar er ir or ur
As es is os us
At et it ot ut
Ax ex ix ox ux
Ba be bi bo bu
Bla ble bli blo blu
Bza bze bzi bzo bzui
Ca ce ci co cu
Cla cle cli clo clui

Cra cre cri cro cru
Da de di do du
Dza dze dzi dzo dzui
Dwadwe dwid dwo dwoi
Fa fe fi fo fu
Fla fle fili flo flu
Fra fre fri fro fru
Ga ge gi go gu
Gla gle gli glo glu
Gza gre gri gro grui
Ha he hi ho hu
Ja je ji jo ju
Ka ke ki ko ku
La le li lo lu
Ma me mi mo mu
Na ne ni no nu
Pa pe pi po pu
Pla ple pli plo plu
Pza pze pzi pzo pzui
Qua que qui quo quui
Ra re ri ro ru

Sa se si so sr
 Scha sche schi scho schu
 Schza schze schzi schzo
 schzu
 Sla sle sli slo slu
 Sma sme smi sino smu
 Spa spe spi spo spu
 Ta te ti to tu

Wa ve vi vo vu
 Wla vle vli vlo vlu
 Wza vze vzi vzo vzu
 Wwa vwe vwi vwo vwu
 Wza vze vzi vzo vzu
 Za ze zi zo zu
 Zwa zwe zwi zwo zwu.

Om nu aan te wijzen wat een Syllabe is / ende
 hoe alle Woorden met de voozgaande Syllaben moe-
 ten beginnen ofte eyndigen : zo heb ik hier het Ge-
 bed onzes Heeren met Syllabetaf-gedeeld / op dat gij
 dies te beter de Syllaben zouden leeren kennen / en na-
 derhand met volle Woorden lezen / en die met dezelve
 wel te samen brengen.

Het Va-der On-ze.

O-ze / Va-der / die / in / de / He-me-len / [zigt /]
 U-wen / Naam / wo-z-de / Ge-hep-licht. Uw
 Ko-nink-ry-ke / ko-me. U-wen / Wil-le / ge-schie-
 de / ge-lijk / in / den / He-mel / [al-zo /] ook / op
 der / Aar-den. On-s / Va-ge-lijks / Brood / geest /
 ons / he-den. En-de / ver-geest / ons / on-ze /
 Schul-den / ge-lijk / ook / wip / ver-ge-ven / on-ze /
 Schul-de-na-ten. En-de / en / lijd / ons / niet / in /
 ver-zoe-kin-geen / maar / ver-lost / ons / van / den /
 Boo-zen. Want / Uw / is / het / Ko-nink-ry-ke /
 en de / de / A-ragt / en-de / de / Heer-lijk-heyd / in /
 der / Een-wig-heyd / A-men.

DER.

DERDE TRAP.

Van 't Verschil der Woorden /

die met een enkelde / ofte met een dubbelde
Docaal geschreven worden.

Met mynen derden Trap zal ik u aantwijzen het
verschil in de klank en de sonatie van een Do-
caal / ofte twee / in een kleyn Getal van Woorden hier
by een geboegt / om des te beter 't vervolg te kon-
nen begrijpen / ende te netter de navolgende Woor-
den ofte Naamen; vervolgens haar Syllabente moe-
gen lezen / in maniere als volgt.

a Enkel.	aa Dubbel.	i Enkel.	ii Dubbel.
Al	Aal	Wil	Wijl
Bal	Baal	Bic	Bijc
Dal	Daal	Dik	Dijk
Mal	Maal	Kil	Kijl
Cal	Caal	Lic	Lijc
Dal	Daal	Mic	Mijc
Wal	Waal	Nic	Nijc
Zal	Zaal	Sic	Sijc
e Enkel.	ee Dubbel.	o Enkel	oo Dubbel.
Bek	Beek	Bot	Boot
Bet	Beet	Kot	Koot
Het	Heet	Lot	Loot
Let	Leet	Pot	Poot
Met	Meet	Pot	Poot
Het	Heet	Kot	Koot
Den	Deen	u Enkel.	uu Dubbel.
En	Een	Bur	Buur
Den	Deen	Ur	Uur
Del	Deel		

Dus ziet gy wat groot onderscheid dat 'er is / so in de Spel-
ling als in de zin tusschen een Woord dat met een enkelde of
dubbelde Docaal geschreven word / daer men wel op diens
te letten. Volgt

Dolgt nu 't verschil dat 'er is / zo in de zin als
 Spelling / tusschen de Woorden die met een enkel-
 de Vocaal of een Diphthonge werd geschreven / als
 blijkt in de volgende Woorden :

a	ai	o	oi
Wat	Walt	Wof	Wof
Wat	Walt	Wof	Wof
e	eu	ofo	ofo
Wel	Woul	Strot	Strot
Wen	Woun	Wof	Wof
Wel	Woul	u	u
i	ie	Wuf	Wuf
Wijl	Wiel	Wuf	Wuf
Wih	Wieh	Wut	Wut
Wig	Wieg	Wuf	Wuf
Wig	Wieg	Wut	Wut
Wih	Wieh	Wuf	Wuf
Wih	Wieh	Wuf	Wuf
Wih	Wieh	Wut	Wut
Wig	Wieg	Wuf	Wuf
Wijl	Wiel	Wut	Wut
Wijl	Wiel	Wuf	Wuf
Wijl	Wiel	Wut	Wut

Du zult gg verder zien 't verschil tusschen de Woorden die men schrijft met een enkele of dubbele Consonant.

b. Enkel. dd. Dubbel. g. Enkel. gg. Dubbel.

Abder	Abder	Dagen	Dagen
Woden	Wodden	Dogen	Doggen
Waden	Wadden	Weyen	Weggen
Weden	Wedden	Zeyen	Zeggen

i. Enkel

l. Enkel. ii. Dubbel. iii. Enkel. iiii. Dubbel.

Balen	Ballen	Bienen	Biemmen
Belen	Bellen	Botten	Bommen
Bwelen	Bwellen	Bramen	Brammeir
Btolen	Btollen	Bramen	Brammen
Bolen	Bollen		
Balen	Ballen	ii. Enkel	iiii. Dubbel
Bpen	Bpellen	Banen	Bannen
Btellen	Btellen	Banen	Bannen
Bchelen	Bchellen	Banen	Bannen
Bcholen	Bchollen	Banen	Bannen
Belen	Bellen	Banen	Bannen
Belen	Bellen	Banen	Bannen
Bwelen	Bwellen	Banen	Bannen

VIERDE TRAP.

Van de Diphthongen en Triphthongen met haer eyschapp.

Diphthongen is een samenboeging van twee Vocalen / dewelke nochtans maar een Syllabe maakt : in gelyker boegen sijn de Triphthongen van drie Vocalen te samen geboegt ; die men alle wel behoorden te leeren kennen / om elke Vocaal te konnen onderscheyden en wel te leeren upt spreken ; also 't een groote verandering in de zin maakt. Ende sijn dezen.

	aa		au	
Ward	Waard	Ward	Ward	Ward
Ward	Ward	Ward	Ward	Ward
Ward	Ward	Ward	Ward	Ward
Ward	Ward	Ward	Ward	Ward
Ward	Ward	Ward	Ward	Ward

eu	le	oe	ou	eg
Beurg	Bies	Boe	Bouw	Bept
Deugt	Blies	Boet	Bouw	Fept
Fleur	Dief	Boek	Bouw	Wepd
Geur	Dien	Boer	Bouw	Wepd
Heur	Griet	Boer	Jouw	Wepn
Heusch	Hier	Doet	Houw	Plepn
Jeugd	Klier	Flers	Kouw	up
Keur	Kies	Bloet	Schouw	Druyd
Keus	Lier	Groen	Louw	Dupt
Keul	Wier	Goed	Houw	Gupt
Keuk	Pier	Hoed	op	Bruyn
Keus	Kier	Hoer	Oyt	Kruyt
Scheur	Stier	Kloek	Royp	Gruys
Steur	Wier	Kloet	Koyp	Kruys

Hier volgen nu tenige Crifftongen of samenboeginge van
dize Vocalen.

aap	of	aa	oep	of	oel
Baap		Baaijen	Boep		Boeijen
Draap		Draaijen	Stoep		Bloeijen
Kraap		Kraaijen	Groep		Groeijen
Laap		Laaijen	Roep		Woeijen
Maap		Maaijen	Koep		Koeijen
teu			ieu		
Centu		Centwen	Mieutu		Mieutwen
Leentu		Leentwen	Meiutu		Meiutwen
Meentu		Meentwen	Mieutu		Mieutwen
Sneentu		Sneentwen	Spzieutu		Spzieutwen
Spreentu		Spreentwen			

Daar sijn nog veel te zeggen vallen van de (i) (p) en (ii) of
(ij) also dezelve op zjn plaats gezuypt van groote nuttigheyt
zjn / om altoos de klank van de Letter in de Spelling te ophzbe-
ten / want waarlijk / de (i) een (i) is / en digst / en niet te pas
komt in epideude Woorden of Syllaben / daarom liever de (p)
gezuypken wif / en de (i) niet de lange i) of (je) wandeer in de
hoorspellende Syllabe een Vocaal daar op volgt. Ende de dubbel-
de (y) stel ik in 's midden van een Woord of dat wat schterp in
de Spelling voer komt.

VYF

VYFDE TRAP,

Deerende 't Verschil / 30 in de

zin als uytſpraak / tuffchen b en p / d en t /
 ende f en v / Inſgelijks d'epgenſchap van de
 c / ch / ph / th / tie / ende z en ce.

In 't Lezen ende Schryben moet men ook wel letten
 op de Woorden die met een (b) ofte met een (p) ge-
 ſchreven worden / want tuffchen een (Bak) ende een
 (Pak) is in de zin ende ook in 't Schryben groot onder-
 ſcheyd / als uyt de Woorden hier onder geſield / te zien
 is.

B	D	D	E
Bak	Dak	Dal	Eal
Bat	Dat	Dek	Erek
Beer	Deer	Doorn	Coorn
Beſt	Deſt	Dupa	Cupa
Breech	Dreech	F	D
Bijl	Dijl	Fel	Del
Bier	Dier	Fol	Dol
Boort	Doort		

't Verschil van de uytſpraak tuffen de (f) ende (b) is zeer
 groot / gelijk de onderſtaande Woorden aan wiſzen / ende woord in
 Drieſland door kluade gewoonte zeer niſchpikt in de ſpelling :
 want zeggende (Fader / Frouw) in plaats van (Dader / Drouw.)
 Daarom heb ik nodig gevonden hier onder eenige Woorden voor te
 ſtellen / die met een (b) ende niet met een (f) moeten geſchreven
 worden / ende eben ook daar na geſield.

Leest en
 ſpreekt dan
 deze Woord-
 den zoetjes
 uyt na de
 (b) als :

D
 Dader
 Dan
 Dagen
 Deel
 Dis
 Doegen
 Dol

Maar Leestze
 niet ſcherp als
 een (f) gelijk

F
 Fader
 Fan
 Fagen
 Feel
 Fis
 Foegen
 Fol

Op moet weeten / dat 'er zomtijden wel eenige
 Woorden met anderen Letteren worden geschryven /
 als dat dezelvege worden uyt gesproken / als : De
 c / ch / ph / th / tie / en e ende ce.

In de Syllaben daar de (c) vooz
 een (e) ofte (i) komt te staan / speld of spzeelic
 men de C / gelijk een S / als :

Cicero	}	Leest aldus	}	Sicero
Ceremonie				Seremonie
Celinder				Selinder

De (c) vooz a / o / u / l / en r /
 spreekt men uyt als een (k:) Ook han men zo-
 danige Woorden wel met een (k) schryven /
 mits het Nederduytsche Woorden zyn.

Cato	}	Kato	Cupper	}	Kupper
Cabas		Kabas	Cucelsteert		Kudelsteert
Catoen		Katoen	Cupido		Kupido
Cozteraar		Kozteraar	Glaas		Klaas
Comink		Komink	Glaartje		Klaartje
Coz		Koz	Crab		Krab
Coert		Koert	Creeft		Kreeft
Cofter		Kofter	Cruph		Kruph

(Ch) of Grieksche (Chi) moet
 men uyt spreken als een (g) en niet als een (k)
 gelijk by veele grovelijk word gewaald /
 als blykt :

Chyristus	}	Want zou anders zyn.	}	Kristus
Chyristoffel				Kristoffel
Machtel				Machtel
Melchizedek				Melchizedek.

(Ph)

(Ph) of Grieksche (Phi) moet men Lezen
 ende upt spreken als een (f.)

Phantasia	} Leest	Fantasia	} Leest	Philemon	} Leest	Philemon
Phatao		Parao		Philips		Philips
Pharizeen		Farizeen		Philosooph		Philosoof
Phoenix		Feux		Prophett		Profeet

(Th) of Grieksche (Theta) Leest als een (t)

Theodorus	} Leest zagt	Teodorus
Theologie		Teologie
Theologant		Teologant
Theophilactus		Teophilactus
Theophrastus		Teophrastus
Thien		Tien
Thisiphon		Tisiphon
Thimotheus	Timoteus.	

(tie) komt van 't Latijn / Leest als (cie.)

Correctie	} Leest	Correctie	} Leest	Perfectie	} Leest	Perfectie
Excusatie		Excusacie		Predikatie		Predikacie
Gratie		Gracie		Reverentie		Reverencie
Penitentie		Penitencie		Subjectie		Subjeccie

(Æ of æ en OE of œ) Leest men
 als een (e.)

Egypten	} Leest	Egypten
Præsentieerd		Præsentieerd
O Economie		Economie
Pœna		Pœna

Z E S D E T R A P,

Inhoudende verschepde Woorden

van een / twee / drie en vier / Syllaben: vol-
gens het A / B / C. heel nodig om aller-
hande Woorden te Spellen.

Woorden van een Syllaben.

A	Buyl	Deen	Gyam	G	Lust
Aht	Byp	Dat	Gek	Gagt	Lep
Ach		E	Geel	Gak	me
Agt	E	E	Geest	Gaar	Maan
Nap	Eits	Eed	Gic	Gigt	Magt
Nagt	Coys	El	Gom	Gukt	Mag
Nrm	Col	Elst	Gojt	Gonk	Merl
Nsch	Coen	Ceng	Goot	H	Melk
	Cham	Cerg	Gode	Hat	Merck
	Chooz	Ep	Grom	Han	Mit
B	Clau	F	Gron	Hag	Mist
Balk		Fat		Halk	Mot
Bad		Feer	H	Heel	M
Bast	D	Fel	Hak	Helk	Rein
Blad	Dag	Fet	Hals	Herf	Sat
Blaau	Dank	Fet	Hant	Hist	Sap
Bzand	Dang	Fils	Harp	Hleed	Sch
Bed	Darni	Fom	Hee	Kiof	Deef
Bef	Dank	Fluis	Heer	Krop	Deff
Berg	Dog	Frupt	Hojt	I	Dijb
Blyg	Del	FP	Hebt	Lak	Dok
Blyf	Dienst	G	Hef	Land	Dop
Bzil	Dieft	Gaan	Hof	Lap	Dut
Bol	Dzie	Ga	Hop	Ngt	O
Bosch	Doof	Gank	Hout	List	Och
Bloot	Wood	Gat	Hond	Lugt	Of
Big	Dozp	Gaan	Huyf	Lout	Om
Boam	Doef	Gaat			ooh
Boyt	Droom				

Ooh
 Op
 Oef
 Oud
 O
 Oast
 Paar
 Pand
 Paug
 Pijf
 Pool
 Pomp
 Pond
 Post
 Put
 P
 Quak
 Queen
 Quint
 Quo

R
 Rap
 Rand
 Rijn
 Rink
 Rok
 Ruff
 S
 Schaal
 Stad
 Stam
 Seep
 Scheer
 Spel
 Steel
 Ster
 Steert
 Steur
 Schil
 Struph

Schiet
 Schiep
 Spijf
 Spil
 Spic
 Schoon
 Schoen
 Son
 Sout
 Stok
 Stoel
 Staal
 Stupt
 Strik
 Stom
 Stem
 T
 Tak
 Tand
 Tap
 Traag

Voot
 Wout
 Woud
 W
 Wist
 Wf
 Z
 Zak
 Zaad
 Zaal
 Zalm
 Zang
 Zand
 Zeep
 Zeelt
 Zee
 Ziel
 Zp
 Zjd
 Zom
 Zoon.

Woorden van twee Syllaben / vervolgens het A / B / C.

A
 Abel
 Akker
 Andoer
 Anzigt
 Af-god
 Ambagt
 Ambeeld
 Amptman
 Anker
 Arbepa

B
 Baden
 Bassen
 Balfem
 Barbier
 Baren
 Ballen
 Bekken
 Bedde
 Bergen
 Bellen

Bersten
 Beesten
 Bezenr
 Beurfe
 Beven
 Beyden
 Bidden
 Bieften
 Bieden
 Bienen
 Bippen

Blikzenr
 Bode
 Boge
 Boomen
 Boter
 Bloemen
 Broeder
 Vrouw
 Buplen
 Bluffchen
 Buploft
 Cajus

C
Calus
Capoen
Caneel
Cepser
Ceder
Citzen
Coentraad
Convent
Comere
Cuskus
Chaldeen
Chephas
D
Danster
Dajer
Drager
Dwalen
Deiker
Delven
Denken
Derben
Dygen
Denaat
Diepte
Dierbaar
Dingen
Distel
Dyphen
Dyinken
Dogter
Doken
Donker
Donder
Doopen

Doopze
Doornik
Droefheyd
Droomen
Dronkaard
Droffel
Druyve
Duyvel
Dinken
Drukke
Duyve
E
Edel
Echel
Eimmer
Eere
Ellen
Erven
Eeten
Eben
Eeuwen
Ephie
Ezel
F
Fazoen
Fielten
Fluwijn
Fluweel
Furnups
Feesten
G
Galge
Gaper
Glazen
Gaaren

Gyzen
Graver
Gebed
Gebayd
Gezins
Geheel
Gelaat
Geluk
Genayd
Gezond
Gepte
Giertg
Gieten
Goedheyd
Gozdel
Grijpen

H
Hakken
Haastig
Haane
Halen
Hamer
Hangen
Hamel
Haaze
Haspel
Helpen
Hernden
Hemel
Hammen
Hepde
Hinde
Hoedan
Houden

Honderd
Honger
Hoogheyd
Hooglik
Hooren
Hopman

I
Saackhs
Jager
Jager
Janken
Jokken
Jode
Jonker
Juffrouw

K
Kachel
Kakken
Katwijk
Karren
Karel
Kapel
Katrijn
Keerffe
Kelder
Keele
Keuken
Ketel
Kepzer
Kelljen
Kiezen
Kisten
Kitter

Koeken

Kogge
Koose
Koofter
Kotten
Kupge
Kuggen
S
Kaffraan
Kalaad
Kalet
Khamen
Khaben
Klagter
Klapyen
Kchzage
Kchamper
Kchelle
Kchenker
Kcheeren
Kchepen
Kchepzel
Kchervaaf
Klekke
Kleutel
Kleper
Kpeelman
Kpelde
Ksterkhepd
Kstemine
Ksterre
Ksterben
Ksterke
Ksteden
Ksilvet
Ksman

Simplel
Schipper
Snipper
Schypben
Snyder
Spiegel
Spille
Solber
Somine
Schokker
Schjaaker
Schouwe
Sondag
Soutbat
Schzoeden
Schulden
Snupter
Suster
Sutphen
T
Tabberd
Taarte
Tafel
Talent
Taarken
Taalen
Tanden
Tangen
Trappen
Twaalben
Termijn
Tergen
Terwe
Trekker
Tichel

Twintig
Tonnen
Tozen
Tozfen
Trooster
Tuygen
Tuysscher
Tuplen
D
Dallen
Dangen
Dastet
Dasten
Degter
Dinkel
Denster
Derwer
Desten
Dierkant
Dijstien
Dijstig
Disschen
Disscher
Dliegen
Doegen
Dolgen
Doldoen
Doozdeel
Dupsten
D
Dwaaron
Dwaajer
Dwaaken
Dwaaker
Dwaabuyg

Water
Weeren
Wepde
Wetten
Wervel
Wiege
Woensdag
Woeker
Wolke
Wonder
W
Wland
Wgland
Wzer
Wber
Wder
Wling
Wkken
Wkker
Z
Zapland
Zapen
Zaaken
Zaalen
Zanger
Zeden
Zeeland
Zemel
Zepde
Zeven
Zierkzee
Zonder
Zonde
Zuple
Zozgen.
Volgt

Volgt een ander **A / B / C.** van

Woorden met drie Syllaben.

A
Abberdaan
Abdiffe
Akkerman
Admiraal
Aankleven
Aalmiffe
Aanwemen
Aanroepen
Af-dragen
Af-houwen
Aflaten
Afl-nemen
Ageeren
Allenxkens
Ambpen
Andersins
Antwoorde
Arbeyden
Armelijk
Armade
Averegts

B
Babbelen
Bakeren
Baniere
Bambeste
Baudpzer
Beklagen
Bekladden
Bedenken
Bedriegen

Bedwingen
Begraven
Begerce
Begeerlik
Begeven
Begteten
Behoeven
Behouden
Beleggen
Beloven
Benijden
Bepenzen
Berispen
Beroemen
Bespleden
Betamen
Bitterlijk
Blydelijk
Boom-olp
Botermelk
Bouwerp
Brypdegom
Bullebak
Byenkozf

C
Camerik
Capiteyn
Carmeliet
Castelijn
Cappelaan
Claudius
Coeverden

D
Dagelijks
Deerenis
Donderen
Deurwaarder
Doofstecken

E
Edelman
Eerbaarheyt
Eenighepd
Eperen
Erwete
Ergeren
Eyndvogel

F
Fontijne
Frontieren
Firmament

G
Gzabime
Gestadig
Gebergte
Gedenken
Geheugen
Gelijden
Gemeynlik
Gemeynschap
Genezen
Geneuglik
Geuegte

Berfen-meel
Bezelschap
Bebleden
Belleben
Bierighepd
Bozdynen
Grooteliks
Grootvader
Grootmoeder
Gebuure
Gebuurte
Gelukkig

Haastelik
Hankam
Hagelen
Handgiste
Haazewind
Helbaardiet
Herbergen
Herbergloc
Herdighepd
Hertelik
Herffenen
Heuffelik
Hepmelik
Hinderen
Hoenderen
Hobaardig

Indiaan
Ingewand
Inhouwen
Inkomen
Inlaten

Inzwelgen
Judoelier
It
Itakelen
Itakeelen
Itakhielen
Itameelen
Itaarsmaaker
Itermisse
Itennisse
Itinderen

Itammerkeus
Itanterne
Itaveeren
Itakkerhepd
Itegpennik
Itendenen
Itewwaarde
Itigteliks
Itupsteren

Itagerhepd
Itakelaar
Itakigrave
Itaesteren
Itaagmaaker
Itaandering
Itaimmelik
Itaolenaar
Itaoozdenaars
Itaetzelaar
Itawildeman
Itawoffelman
Itawoffelen

Itagtegaad
Itagelen
Itagentig
Itagentien
Itaerstellik
Itaestelen
Itaestelik
Itaewtomaare
Itaewwighepd
Itaepdighepd

Itankupshēpd
Itaessen
Itangezond
Itaernoot
Itaerbieden
Itaerbijten
Itaertginnen
Itaertkleden
Itaertdekken
Itaerteeren
Itaertfangen
Itaertthalzen
Itaertleenen
Itaertloopen
Itaertdeelen
Itaertgelen
Itaertkuffen
Itaertzogen
Itaertzaaken
Itaertopenbaar
Itaertvergaan
Itaertvadebaar
Itaertopebaar

P
Pennekes
Parchement
Predikant

Q
Quakzalver
Qualiteyt
Quetsicus
Quantiteyt

R
Raadhamer
Regeeren
Regenbak
Rijsmantel
Rijpighedy
Rijlielk
Rimmelen
Rondelk
Rupdighepd

S
Swabelstok
Swaardveger
Schimmelen
Schoenmaaker
Slootmaaker

T
Tachtentig
Teekenen
Tichelen
Timmeren
Timmerman
Touwslager
Troetelk
Tupmelen

V
Verbergen
Verblyden
Verbzanden
Verklaaren
Verkragten
Verkrijgen
Verderben
Verdieneu
Verdoemen
Verdzieten
Verdzinken
Verdzukken
Vergeven
Verweyden
Vergulden

V
Vermauen
Verroeren
Versiften
Verschrikken
Verfmaden
Verstecken
Verteeren
Vertroosten
Verwerp
Vierendeel
Vozeren
Vomelk

W
Waarnemen
Wankelbaac
Wandelen
Wapenen
Weduwe
Wederstaan
Weygeren
Wardinne
Windmeulen
Wisselen
Woestijne
Wonderlik

Volgen eenige Woorden op de voorzgaande manieren / maakende vier Syllaben.

A
Aardbeziën
Admiteeren
Affirmeeren
Ammelaken
Amsteldam
Antipater

B
Bebestigen
Bevallighepd
Betamelijk
Behozderen
Betoveren
Bebzedigen

B
Bonetmaaker
Beclingelen
C
Capucine
Cappelaue
Carmelite
Canonike

B

0001

D
Dooctrappigz.
Drievuldigheyd
Dulzinnigheyd
Dwarsdruyperpe

E
Eergisteren
Elendigheyd
Ellebogen
Ereufeste
Ergernisse
Eyndvogelen

F
Fatzoenereen
Fintzerwolden
Fontijnader

G
Geneugelk
Gestadigheyd
Gerrouwelk
Goedertieren
Godzaligheyd
Gulzigheden

H
Hertnekkigheyd
Heereljkheyd
Hepmeljkheyd
Hindertogten
Hinderlagen
Hoereren

I
Iagtgodinne
Indringende
Inhalinge
Imerlijken

K
Kerzerinne
Kraakeelagtig

L
Lankmoedigz.
Ligtveerdigz.
Loshoofdigz.

M
Manerlijkheyd
Middelmatig
Minneljkheyd
Murmureeren

N
Nalatigheyd
Noodwendigz.
Noymandpen

O
Omstandigheyd
Onkupffchelk
Onderdaanen
Onderhouden
Onderzoeken
Onderwezen
Ontnagelen
Ontnestelen
Oorspronkelk
Ootmoedigz.
Oversijden
Overdenken
Overgeven

P
Pannekoeken
Paspbaliker
Paspmaaker
Pactiferen

P
Pospereeken
Picardien

Q
Quakelbrugge
Quinkeleren

R
Rampspoedigz.
Razernpen
Regtveerdeljk
Roekeloosheyd
Rommelzoorje
Rommelingen

S
Sagtmoedige
Samaritaan
Sorgvuldige
Sacramenten
Standvastige

T
Tapptzerpe
Timmeragle
Troetelinge
Toebehooren

V
Veragtinge
Verkondigen
Verwonderen
Vriendeljkhen
Voozspoedelk

W
Wapen-maaker
Water-molen
Welspreekende
Wispesuurig
Wolfsbittel.

ZEVENDE TRAP,

Inhoudende de Naamen der

Wierse Steden en Dorpen / als mede die van de
Stad Groningen en Omme-landen ; mitga-
ders die van het Oude en Nieuwe Testa-
ment / en eenigen Geslagt-registeren
omt bezelue / &c.

Beschryving van Vriessland.

Vriessland legt als in een Nylt-hoek van het
vaste Land / heeft aan 't Oosten het
Landschap Groningen en Omme-lande:
aan 't Noorden de Wadden / of d' Eylan-
den Ameland en Schiermonnikoog / aan
't Westen de Zunder-Zee / en loopt voor een groot
gedeelte tot aan 't Zuiden geheel om / en van daar
paald het aan het Landschap Over-Nijssel en Drenthe:
Zijnde verdeeld in vier Eeden / als: Oostergo, Wes-
tergo, Zeven-wolden, ende de Steden, als volgt.

O O S T E R G O.

Heeft 11 Grietenyen. Alseerstelijk Leeuwaardera-
deel, en is tegenwoordig Grietman; de
Ed. Heere Hobbo van Burmania,
heeft 14 Dorpen.

Wirdum / waar onder is Wytgaard / Stotch-
um / Goutum / Huysum / Hemptens / Ceerns /
Stiens / Fuisum / Huum / Britsum / Cozjum /
Jesum / Telikum / Medum.

2. Ferwerdera-deel, is Grietman, de Heer Ho-
ratus Hiddema van Knyf, heeft 11 Dorpen.

Ferwerd / Beyutum / Hallum / Marrum / An-
kerk / Wanswerd / Blige / Janum / Kentsum /
Jesum / Lichtaard.

3. West-

3. West-dongera-deel, is Grietman de Ed./Heer Hessel Douwe Ernst van Aylva, heeft 14 Dorpen.

Holtwert / Lennaerd / Wierum / Nes / Pantum-
hupsom / Pantum / Piaura / Betterzward / Bozu-
mer-hupsen / Bozuwerd / Gaerd / Foudgum / Bland-
gum / Daerens.

4. Oost-dongera-deel, is Grietman de Heer Hans Hendrik van Haërsma, heeft 13 Dorpen en twee Bagijne Kloosters.

Engsum / Engwolerum / Ce / Jongwier / Oo-
strum / Nelsom / Wetsens / Dnewier / Pykerck /
Paessens / Utoessens / Nozra / Met-slawier / de
Kloosters, Zion / Weerd.

5. Collummer-land, en Nieuw-Cruisland, is Griet-
man de Heer Willem Hendrik van Hiemstra,
heeft 6 Dorpen, en 1 Klooster.

Collumerzwaag / Wester-geest / Oldwolde / Col-
lum / Lutkewolde of Augustbuz / Wurum / en
Deen-klooster.

6. Agtkerspelen, is Grietman de Heer Aulus van Haërsma, heeft 8 Dorpen, en 2 Kloosters.

Supderhupsen / Augustinusga / Opeynde / Drog-
ham / de hooten / op 't Wpsel / Bnytenpost / Lutke-
post. de Kloosters, Berkes / Vrouwenz.

7. Dantuma-deel, is Grietman de Ed. Heer Mi-
chaël Onuphrius, Baron thoe Schwartzenberg
en Hohenlandsberg, heeft 13 Dorpen.

Dziesum / Wolterz wolde / Dantumawolde / Mur-
merwolde / Akkerwolde / Ringmageest / Sibzanda-
hupsen / Jamum / Birdaupwerd / Oldkerk / Rood-
kerk / Deenwolde / Zwaag-Wester-end.

8. Tietzerksteradeel, is Grietman de Heer Hector
Willem van Gijnstra, heeft 14 Dorpen.

Wpus / Oldkerk / Oenkerk / Giekerk / Kpper-
kerk / Tietzerk / Supd wolde / Hardegarij / Bergum /
Estrum / Oostermeer / Sumeer / Garj / Eern-
wolde.

9. Smal-

9. Smaltingerland, is Grietman de Heer Livus van Haërzma, heeft 7 Dorpen.

Oldega / Npega / Oppeinde / Noordder-dyagten / Zuidder dyagten / Kottehemme / Bojn-bergum.

10. Idaerdera-deel, is Grietman de Heer Hans Willem van Camstra, heeft 8 Dorpen.

Ydaerd / Egum / Koozda hupsum / Friens / Grouw / Marrega / Marstiens / Martena.

11. Rauwerderhem, is Grietman de Ed. Heer Tjalling Edo Johan Heringa van Eysinga, heeft 6 Dorpen.

Hartwert / Hynsum / Deersum / Doppingawier / Tersool / Sibzandabupren / en 't Klooster, Engwird / behorende onder Doppingawier.

WESTERGO.

Heeft 9 Grietenyen. En eerstelik Menalduma-deel, is Grietman de Ed. Heer Georg Ulbo van Burmania, heeft 12 Dorpen.

Menaldum / Berlekum / Wier / Beetgum / Marssum / Englum / Depuum / Borum / Blessum / Dzonryp / Schlugen / Slappeterp.

1. Franekera-deel, is Grietman de Ed. Heer Jarig Georg van Burmania, heeft 11 Dorpen.

Ezum / Hitzum / Achlum / Midlum / Herbajum / Donjum / Buur / Ried / Peins / Sweins / Schalsum.

3. Bærdera-deel, is Grietman de Ed. Heer Arend van Haërsholte; heeft 7 Dorpen, en 1 Klooster.

Minnertsqa / Firdgum / Czummarum / Oosterbierum / Sezbierum / Pietersbierum / Wynaldum / 't Klooster Midlum.

4. Ba-

4. Baerdera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Hans Willem van Aylva, heeft 16 Dorpen.

Jorwerd / Wepdum / Mantgum / Schillaart / Ooster-wierum / Bosum / Wieuwert / Blytzwert / Oosterlittens / Wismum / Baard / Hupns / Epous / Hptaard / Wiellum / Weers.

5. Hennaerdera-deel, is Grietman de Heer Idzard van Sminia, heeft 12 Dorpen.

Hennaerd / Preus / Luthewierum / Ooster-end / Hpdard / Wommels / Waprens / Cubard / Welsch-rijp / Bapum / Spannum / Edens.

6. Wonsera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Tjaerd van Aylva, heeft 27 Dorpen en 2 Kloosters.

Arum / Willingawier / Burgwerd / Roynwerd / Dedgum / Erinoora / Engwierum / Derwoude / Gzuinterp / Gaest / Herwerd / Nichtum / Wiessum / Idsegahupsen / Hingswerd / Lollum / Lougerhou / Mackum / Pingum / Parrega / Piaam / Schettens / Schjaerd / Suprig / Cierkwert / Witmaersum / Wons / Olde-klooster / en Oege-klooster.

7. Wimbritsera-deel, is Grietman, de Ed. Heer Sjuk Gerrold Jukkema van Burmania Geboore Kengers, heeft 28 Dorpen.

Oppenhupsen / Uprwellingerga / Jortrijp / Hemmerts / Smallebrugge / Wolds-end / Epeholsga / Indyk / Heeg / Gasmear / Orehups / Sandfide / Oldega / Idzega / Oosthem / Abbega / Westhem / Wolsum / Wpland / Folsgara / Tallehupsen / Hsbrechtum / Tirns / Schernegoutum / Gotinga / Loinga / Gaur / Offingawier.

8. Hemelumer Oudevaart en Noordwoldé, is Grietman, de Heer Johan Willem van der Haar, heeft 9 Dorpen.

Hemelum / Loundum / Warns / Scharl / Mol-que.

querum / Olbega / Rpega / Clahupfen / Colders
wolde.

9. Het Bild, is Grietman, de-Edèle Heer Willem
van Haaren, heeft 3 Parochien.

St. Jacobus Parochie / St. Anna Parochie /
Lieve Vrouwen Parochie / mede de Oude en Nieu-
we Zulen / en de Tpe.

Z E V E N - W O L D E N .

Heeft 10 Grietenyen. En eerstelijk Uttingera-deel,
is Grietman de Heer Frederik van Sminia,
heeft 6 Dorpen.

Oldehoorn / Bes / Arkum / Terhojne / Ter-
kaple / Almarthp.

2. Aengewirden, is Grietman de Heer Martinus
van Bouritius, heeft 4 Dorpen.

Gersloot / Tjallebert / Luinjebert / Ter-Want /
en een gedeelte van het Plek Heeren-Deen.

3. Doniawarstal, is Grietman, de Ed. Heer Johan
Vegelyn van Claarbergen, heeft 14 Dorpen.

Boingarthp / Broek / Ouwsterhaide / Rpega /
Olbjouwer / Doniaga / Tjerkgaast / St. Nicolaas-
ga / Adskenhupfen / Ter-Oele / Indpken / Lang-
weer / Boorzwaag / Legemeer.

4. Hascherland, is Grietman de Heer Ahasuerus
Vegelyn van Claarbergen, heeft 7 Dorpen.

Westemeer / Sullizwage / Hascherdpken / Rpe-
hasche / Oldehasche / Haschehojne / en 't Plek
Zoure / met een gedeelte van het Heeren-Deen.

5. Schoterland, is Grietman de Heer Menno
van Scheltinga, heeft 18 Dorpen.

Wozsterzwaag / Jubbega / Schupringa / Olde-
hojn / Rpehojn / Catlh / Brongerga / Nieuwbron-
gerga / Meildam / Oldeschoot / Rpeschoot / Rot-
tum / St. Johannisga / de klepne Gaast / Waule /
Kohel

**Kogel of Speega / Dalfterhupsen / Oldega of Uptdij-
ken / en een gedeelte van het Vlek Weeren-Veen.**

6. Lemsterland; is Grietman de Heere Regnerus
Lyclama à Nyeholt, heeft 5 Dorpen.

Lemmer / Oestergera / Dollega / Ooster-zee / Echten.
7. Gaasterland, is Grietman de Heer Regnerus
Annæus Lyclama van Wykel, heeft 8 Dorpen.

**Wykel / Sondel / Spemardium / Oldemardium /
Mirus en Bahlahupsen / Warch / Kuygehupsen /
en het Vlek Balk.**

8. Oosterland, is Grietman de Heer Livius Suf-
fridus Lyclama à Nyeholt, heeft 13 Dorpen.

**Beets / Beesterzwaag / Oterterp / Ureterp / Sp-
gerswolde / Dupzswolde / Wijneterp / Henrik /
Lippenhupsen / Wispel / Langezwaag / Korte-
zwaag / Luxwolde.**

9. Stellingwerf Oost-eynde, is Grietman; de Heer Da-
niël de Blok Lyclama à Nyeholt, heeft 10 Dorpen.

**Oldeberkoop / Speberkoop / Mackinga / Don-
ker-broek / Paule / Oosterwolde / Dichte / Appes-
sche / Langedijk / Eiso.**

10. Stellingwerf West-eynde, is Grietman; de Heer
Onno Zwier van Haren, heeft 20 Dorpen.

**Beul / Doozdwolde / Pinckega / Steggerden / Pe-
perga / Blesdijk / Speholtspade / Oldeholtspade /
Woltwega / Sommega / Oldetpne / Spetpne / Span-
gen / Scherpenzeel / Monnickebupren / Oldelem-
mer / Spelemmer / Speholtwolde / Oldeholtwol-
de / Ter-Isert.**

DE XI. STEDEN.

1. Leeuwaarden.	5. Dookum.	9. Wozhuut.
2. Bolsward.	6. Harlingen.	10. Nist.
3. Franeker.	7. Stavoren.	11. Windeloopen.
4. Sneek.	8. Sloten.	

Vol-

Volgen de Naamen van de Dorpen van de Stad Groningen en Ommelanden.

’t G O R E C H T.

Boordijk / Middelbert / Engelbert / Westerboeck / het Hooge-zand / Sapmeer / Croyswolde / Boordlaren / Haren.

De beyde O L D - A M P T E N.

Wagenborgen / Boorzweer / Cermunte / Woldenboorp / Midwolde / Midwolde-Hamrick / Scheemda / Scheemter-Hamrick / Ceren / Oostwold / Pinnerwold / Beerta / Winschoten / Westerlee / Meden / Wilderbank / Zupdboeck / Boordboeck.

H U N S I N G A - Q U A R T I E R.

Ampster-Deel.

Utrum / Olledoorp / Diekerk / Dierhupsen / Hoornhupsen / Kloosterburen / Liens / Wee / Suurdijk / Warshupsen / Harsens / Maerlagt / Mensingeweer / Maerhupsen / Waslo-Rasqueert / Adoorp / Wersinga.

H A L F - A M P S T E R - D E E L.

Dierhupsen / Sauwert / Bellingeweer / Winsum / Obergum / Ganum / Pietersburen / Centrum / Wester-Opland / Sacumhupsen / Pandeel / Wsquert / Wihupsen / Husinga / Menkeweer / Clhallinge.

O O S T E R - A M P S T E R - D E E L.

Zupdwolde / Boordwolde / Bedum / Dijkshorn / Onderwierum / Westerdijkwert / Middelfsum / Doornwert / Canteg / Stitswert / Warnsum / Eppingehupsen / Kottum / Sandweer / Oldenzyl / Ooster-Opland / Mieden.

Ⓒ

F 12

FIVELINGO-QUARTIER.

't Wold-deel.

Sypk/ Bierum/ Godlinse/ Schifwolve/ Stochter/
Colham/ Scharmer/ Harkstede/ Wepdenschay/
Garmertwolve/ Tesinga/ Ten Buur/ Wolter-
sum/ St. Anna/ Oosterwolve,

't Hooge Landster-deel.

Delfspil/ Holtopzda/ Uptopzda/ Solwert/
Marsum/ Stedum/ Wester-Embden/ Garshup-
pen/ 't Land/ Leermens/ Eenum/ Wirdum/ Ap-
pinga-dam/ Jangweck/ Optropzda.

't Ooster-deel.

Farnsum/ Sterdum/ Heveskens/ Wepwert/
Aesthupsen/ Siddeburen/ Ten Post/ Garrels-
beer/ Losdorp/ Loppersum/ Zeerhy/ Oosterwolt-
wert/ Criewert/ Jukwert/ Helm.

WESTER. QUARTIER.

Oost-Lange-Wolder-deel.

Zupd-horn/ Boord-horn/ Faer/ Spkerke/ St-
kerke/ Ope-Zij/ Lutke-gast/ Grootte-gast.

Vreede-Wolder-deel.

Leege-Mieden/ Oost-wold/ Littelbert/ Mid-
wolve/ Colbert/ Spbert/ Duis/ Marum/ Boord-
wijk/ Sibaldeburen/ Gijps-kerke en Rugeward
Uppende/ Disbillet.

Middagster-deel.

Hoog-kerk/ Leeg-kerk/ Dorquert/ Bierum/
Oostum/ Garmwert/ Aduwert/ Hooge-Mieden/
Farnsum/ den Ham/ Feertwert/ Tesinga/ Oldeho-
de/ Apehobe/ Sarum/ Doefum.

Vol.

Volgen nu verscheyde Mans ende Vrouwen Naamen , Volgens het A , B , C.

A Bacuk / Abbe / Abel / Abimelech / Abraham / Achilles / Adam / Adolph / Adriaan / Agestlaus / Agrippa / Albert / Alexander / Alle / Allert / Ambrosius / Anthonius / Arend / Aristoteles / Artaxerxes / Ahazueros / Athanasius / Aurelius / Abigail / Adriaantje / Aagtje / Aaltje / Agniet / Anna / Anhsje / Antje / Aukje.

B Achus / Balaam / Baldus / Balthazer / Barrent / Bartelt / Baruch / Bauke / Bernhard / Binnert / Boëtius / Burcherd / Bonaventura / Barttje / Bauwe / Beatrix / Bell / Berentje / Betje.

C Cero / Claude / Clement / Christiaan / Coentraad / Coznelis / Cypriaan / Cyrillus / Crispijn / Cecilia / Celptje / Christijntje.

D Daniël / David / Diederik / Diogenes / Dydemus / Dionysius / Douwe / Dominicus / Debora / Diewer / Dirkje / Dorothea.

E De / Egbert / Emanuel / Engelbert / Esajas / Ernst / Evert / Euzebius / Eplert / Ezechiel / Elisabeth / Emerens / Eugeltje / Eba / Evertjeer.

F Abiaan / Ferdinand / Feppo / Felix / Frans / Frederik / Florus / Franciscus / Fremontius / Frerarius / Flaminicus / Frontius / Faustus / Potius / Frauchtje / Flora / Focalpna / Fulvia.

G Abziël / Gerhard / Gerbrand / Geurt / Gerrit / Gillis / Ghsbert / Goossen / Googwijn / Govert / Gregorius / Gustabus / Geertje / Geertrupt / Grefke / Geeltje / Gzetske / Gzletje.

Hans / Hape / Hendrik / Hector / Helias / Hercu-
lus / Herman / Hierom / Hillebrand / Hila-
rus / Hugo / Hubrecht / Haaske / Helena / Heber /
Heptje / Hillegonda / Hilletje.

Jacob / Jan / Jason / Jasper / Jeltje / Jeremias /
Jesús / Job / Joost / Joseph / Jouke / Isaac /
Israël / Julianus / Justinus / Jeltze / Josua / Jtske.

Karel / Klaas / Karpentier / Kerst / Koert /
Kiprianus / Keesje / Kloentje / Katharintje /
Klaartje / Klaaghe / Kommuertje.

Las / Lambert / Laurens / Lenaard / Lierwe /
Lodewijk / Lucas / Leonora / Lijntje / Lebi-
na / Lijstje / Lutzke / Lucretia / Lubzieh.

Matthijs / Marcus / Marten / Maximiliaan /
Melchior / Melis / Mewis / Michiel / Mepnt-
se / Machtelt / Margrietje / Maria / Martha /
Maapke / Mepnghe.

Nabal / Naboth / Nanne / Nathan / Nero /
Nestor / Nicolaas / Nicodemus / Niens /
Neeltje / Nieske / Nantje.

Obbe / Okke / Octaviaan / Oetse / Olivier /
Olybert / Ok / Origenes / Otto / Oshjen.

Paulus / Phillip / Pieter / Pancras / Pica-
rons / Paulijntje / Petronelle / Pietertje.

Quans / Quins / Quintijn / Quintiliaan / Qui-
rines / Quadzatus.

Raphaël / Replof / Replier / Riemer / Rinse /
Ritske / Robbert / Roeland / Roelof / Rombout /
Rutger / Rudolph / Rebecca / Reintera / Rinske /
Roelofsje / Romhje.

Samuël / Salomon / Sebastiaan / Simpson /
Simon / Silvester / Sjoert / Steven / Sara /
Sjouke / Sjtje / Stijntje / Sijdelie / Sijanna.

Ca

T Acitus / Caecio / Carquinius / Theodorus /
 Cheunis / Ciberius / Camme / Tibbe / Tey-
 ke / Tjerk / Citus / Caetske / Canneke / Crepat-
 je / Ceuntje / Cjalle / Calle / Cjanke / Cruptje /
 Czietske.

V Valentijn / Virgilius / Vrieh / Vrias / Urba-
 nus / Urseeltje.

W Wraben / Warner / Watse / Wijnant / Wjtsje /
 Willem / Wouter / Wilemke / Wjtske.

X Antus / Xenophon / Xenocrates / Xeverius /
 Xerxes / Xantippe.

Y Pe / Yezband / Yedorus / Yze / Ytske / Yt-
 je / Yda.

Z Zacharias / Zachens / Zebedeus / Zedechias /
 Zeno / Zerobabel / Zwaantje.

De Vier Winden der Wereld.

Oost / West / Zuid / Noord.

De Twaalf Maanden des Jaars.

Januarius	Aprilis	Julius	October
Februarius	Majus	Augustus	November
Martius	Junius	September	December.

**Naamen der Zeventien Pro-
 vintien.**

Brabant	Benegoutwen	Mechelen
Limboorg	Holland	Utrecht
Luttenboorg	Zeeland	Drieland
Overland	Namen	Over-Nijssel
Vlaanderen	Zutphen	Groning.
Artoys	Cournessis	

Volgen de Naamen der Boeken des Ouden en Nieuwen Testaments.

G enesis	50	nijken.	29
Exodus	40	II. Paralipomenon of der Chronijken	36
Leviticus	27	Ezra	10
Numeri	36	Nehemia	13
Deuteronomium	34	Esther	10
Jofua	24	Job	42
Judicum of der Richteren	21	1 ^o Boek der Psalmen	150
Ruth	4	Proverbia of de Spieuken Salomons	31
I. Samuël	31	Ecclesiastes of Prediker	12
II. Samuël	24	Canticum Canticorum of Hooglied Salomons,	8
I. Regum of Koningen	22		
II. Regum of Koningen	25		
I. Paralipomenon of der Chronijken			

De Boeken der Propheeten.

J esaja	66	Obadja	1
Jeremia	52	Jona	4
Tarenotorum of Klag-liederen Jeremia		Micha	7
Ezechiël	48	Nahum	3
Daniël	12	Habacuc	3
Hofea	14	Zephania	3
Joël	3	Haggai	2
Amos	9	Zacharia	14
		Maleachi	4

De Boeken des Nieuwen Testaments.

E uangelium Matthei	28	Euangelium Joannes	21
Euangelium Marci	16	Actorum of Handelingen der Apostelen	28
Euangelium Luce	24		

De Zend-brieven Pauli.

Tot den Romeynen	16	I. Tot den Theſſalonicenſen	5
I. Tot den Corinthen	16	II. Tot den Theſſalonicenſen	3
II. Tot den Corinthen	13	I. Aan Thimotheum	6
Tot den Galaten	6	II. Aan Thimotheum	4
Tot den Ephelen	6	Aan Titum	3
Tot den Philippenſen	4	Aan Philemon	1
Tot den Colloſſenſen	4	Tot den Hebreëen	13

D'Algemeyne Brieven.

Z end-brief Jacobi	5	III. Zend-brief Joannes	1
I. Zend-brief Petri	5	De Zend-brief Jude	1
II. Zend-brief Petri	3	Apocalypſis ofte Openbaringe Joannes,	22
I. Zend-brief Joannes	5		
II. Zend-brief Joannes	1		

Volk

Volgen eenige Geslagt-registers uyt het
Oude ende Nieuwe Testament.
I Chronijken I.

A Dam / Seth / Enog.

2. Kenan / Mahalaleel / Jered.
3. Henoch / Methusalah / Lamech.
4. Noach / Sem / Cham / ende Japhet.
5. De Kinderen Japhets waaren Gomer / ende Magog / ende Madai / ende Javan / ende Tubal; ende Mesech / ende Tiras.
6. Ende de Kinderen Gomers waaren Askenaz / ende Diphat / ende Togarma.
7. Ende de Kinderen Javans waaren Elisa / ende Carsisa / Chittim / ende Dodanin.
8. De Kinderen Chams waaren Cus / ende Mizraim / Put ende Canaan.
9. Ende de Kinderen Cus waaren Seba / ende Habila / ende Sabta / ende Gaëma / ende Sabtecha ende de Kinderen Gaëma waaren Scheba ende Bedan.
10. Cus nu gewan Nimrod: die begon geweldig te zijn op Aarden.
11. Ende Mizraim gewan de Ludim / ende de Anamim / ende de Lehabim / ende de Naphthulin.
12. Ende de Pathrusim / ende de Casluhim (van welke de Philistijnen zijn voort gekomen) ende de Capthorim.
13. Canaan nu gewan Zidon zijnen Eerst-geborenen / ende Heti.
14. Ende den Jebusi / ende den Amori / ende den Girgasi.
15. Ende den Hevi / ende den Arhi / ende den Sini.
16. Ende den Arvadi / ende den Seimari / ende den Hamathi.

17. De kinderen Semis waaren Elam / Affur / ende Arphacfad / ende Lud / ende Aram / ende Uz / ende Hul / ende Gether / ende Mesch.

18. Arphacfad nu gewan Selah / ende Selah gewan Heber.

19. Van Heber nu sijn twee Zoonen gebooren / de Naame des eenen was Peleg / om dat in zijne dagen het Aardrijk verdeeld is / ende de Naame zijnes Broeders was Joktan.

20. Ende Joktangenewan Minodad / ende Seleph / ende Hazarmaveth / ende Gerah.

21. Ende Hadoram / erde Uzal / ende Dikla.

22. Ende Ebal / ende Abimaël / ende Scheba.

23. Ende Ophir / ende Habilia / ende Jobab.

Alle deze waaren Zoonen Joktans.

24. Sem / Arphacfad / Selah.

25. Heber / Peleg / Kehu.

26. Serug / Nahoz / Cerah.

27. Abrein / die is Abrahams.

28. De kinderen Abrahams waaren Izaak ende Ismael.

29. Dit sijn haare Geboorten: de Eerst-gebooren Ismaëls / was Nebajoth / ende Kedar / ende Adbeel ende Mibsam.

30. Misma / ende Duma / Massa / Hadad / ende Tema.

31. Jetur / Naphtis / ende Kedma: Deze sijn de kinderen Ismaëls.

32. De kinderen nu van Ketura / Abrahams Wyf [die] Baarde Zimram / ende Joksan / ende Medan / ende Midian / ende Isbak / ende Suah; ende de kinderen Joksan waaren Scheba / ende Dedan.

33. De kinderen Midian nu / waaren Epha / ende Epher / ende Gench / ende Abida / ende Eldaa; Dit alle waaren Zoonen van Ketura.

34. Abra

34. **Abraham** nu gewan **Izaak**; de **Zoone** / **J**saacs waaren **Esau** ende **Israël**.
35. Ende de **Kinderen** **Esaus** / **Eliphaz** / **Rehuel** / ende **Jehus** / ende **Jaëlen** / ende **Korah**.
36. De **Kinderen** **Eliphaz** waaren: **Leman** / ende **Omar** / **Zephi** / ende **Soëtan** / **Kenaz** / ende **Timna** / ende **Amalek**.
37. De **Kinderen** **Rehuel**s waaren / **Bahat** / **Zerah** / **Samina** / ende **Mizza**.
38. De **Kinderen** **Seir**s / nu waaren / **Lotan** / ende **Sobal** / ende **Zibeon** / ende **Ana** / ende **Dison** / ende **Ezer** / ende **Disan**.
39. De **Kinderen** **Lotan**s nu waaren / **Hori** / ende **Homan**: ende de **Suster** **Lotan**s was **Timna**.
40. De **Kinderen** **Sobal**s / waaren **Alian** / ende **Manahath** / ende **Ebal** / **Sephi** ende **Onam**; ende de **Kinderen** **Zibeon**s waaren **Aja** / ende **Aua**.
41. De **Kinderen** **Ana** waaren **Dison**; ende de **Zoonen** **Dison**s waaren **Hamran** / ende **Espan**: ende **Ithyan** / ende **Cheran**.
42. De **Kinderen** **Ezer**s waaren **Bilhan** / ende **Zaaban** / [ende] **Zaakan**: de **Kinderen** **Dison**s waaren **Uz** / ende **Aran**.
43. Dit nu zijn de **Koningen** die geregeerd hebben in 't **Land** **Edoms** / eerder een **Koning** regeerde over de **Kinderen** **Israëls**: **Bela** de **Zoone** **Boz**s / ende de **Naame** zijner **Stad** was **Dinhaba**.
44. Ende **Bela** stierf / ende **Jobab** regeerde in zijne plaats / een **Zoone** **Zerah**s van **Bozra**.
45. Ende **Jobab** stierf / ende **Husam** wylt het **Land** der **Chemantiten** / regeerden in zijne plaats.
46. Ende **Husam** stierf / ende **Hadad** de **Zoon** **Bedad**s regeerde in zijne plaats / die de **Midjanieten** in 't **Veld** **Moabs** versloeg / ende de **Naame** zijner **Stad** was **Avith**.

47. Ende Hadad sterf / ende Samla van Mastcha regeerde in zijne plaatze.

48. Ende Samla sterf / ende Saul van Rehoboth aan de Sibiere regeerde in zijne plaatze.

49. Ende Saul sterf / ende Baal-Hanan de Zoonne Achboz regeerde in zijne plaatze.

50. Als Baal-Hanan sterf / zo regeerde Hadad in zijne plaatze / ende de Naame zijner Stad was Pahi; ende de Naame zijner Hupsvrouw was Mehetabeel / de Dogter van Matret / Dogter van Mezahab.

51. Doe Hadad sterf / zo werden Dorsten in Edom / de Dorst Cinna / de Dorst Wja / de Dorst Getheth.

52. De Dorst Whollbama / de Dorst Ela / de Dorst Pinon.

53. De Dorst Ikna / de Dorst Cheman / de Dorst Mibsar.

54. De Dorst Magdël / de Dorst Gram: Deze waaren de Dorsten Edoms.

Matthæus I. tot het 17. Vers.

Het Boek des Geslagtes Jesu Chrysti / des Zoons Davids / des Zoons Abrahams.

2. Abraham gewan Isaac; ende Isaac gewan Jacob; ende Jacob gewan Judam / ende zijne Broeders.

3. Ende Judam gewan Phares ende Zara by Chamar; ende Phares gewan Esrom / ende Esrom gewan Aram.

4. Ende Aram gewan Aminadab; ende Aminadab gewan Maasson; ende Maasson gewan Salmon.

5. Ende Salmon gewan Booz by Rachab; ende Booz gewan Obed by Ruth; en Obed gewan Jesse.

6. Om

6. Ende Jesse gewan David den Konink : ende David de Konink gewan Salomon by de geene die Urias [Wif was geweest.]

7. Ende Salomon gewan Roboam : ende Roboam gewan Abia : ende Abia gewan Afa.

8. Ende Afa gewan Josaphat : ende Josaphat gewan Joram : ende Joram gewan Oziam.

9. Ende Oziam gewan Joathan : ende Joathan gewan Achaz : ende Achaz gewan Ezechiam.

10. Ende Ezechiam gewan Manasse : ende Manasse gewan Amon : ende Amon gewan Josiam.

11. Ende Josiam gewan Jechoniam / ende zijne Broeders omtrent de Babylonische overvoeringe.

12. Ende na de Babylonische overvoeringe gewan Jechonias Salathiel : ende Salathiel gewan Zorobabel.

13. Ende Zorobabel gewan Abiud : ende Abiud gewan Eliakim : ende Eliakim gewan Azor :

14. Ende Azor gewan Sadok : ende Sadok gewan Achim : ende Achim gewan Eliud.

15. Ende Eliud gewan Eleazar : ende Eleazar gewan Matthau / ende Matthan gewan Jacob.

16. Ende Jacob gewan Joseph / den Man van Maria / upt welke Bebooren is J E S U S, gezegt Christus.

Luce 3. van het 23 Vers, tot Vers 39.

23. **E**nde by Jesus begon omtrent Dertig Jaaren [oud] te wezen / zijnde (also men meende) de zoon Joseph / des [zoons] Heil.

24. Des [zoons] Matthat / des [zoons] Levi / des [zoons] Melchi / des [zoons] Janna / des [zoons] Josephs

25. Des

25. Des [300ns] Matthathia / des [300ns] Amos / des [300ns] Naum / des [300ns] Eli / des [300ns] Haggai.
26. Des [300ns] Maath / des [300ns] Matthathia / des [300ns] Semei / des [300ns] Josephs / des [300ns] Juda /
27. Des [300ns] Joanna / des [300ns] Ahesa / des [300ns] Zorobabel / des [300ns] Salathiel / des [300ns] Meri /
28. Des [300ns] Melchi / des [300ns] Abdi / des [300ns] Cosam / des [300ns] Elmodam: des [300ns] Er /
29. Des [300ns] Jofe / des [300ns] Eliezer / des [300ns] Jorim / des [300ns] Matthat / des [300ns] Levi /
30. Des [300ns] Simeon / des [300ns] Juda / des [300ns] Josephs / des [300ns] Jonan / des [300ns] Eliahim /
31. Des [300ns] Melca / des [300ns] Manian / des [300ns] Matthatha / des [300ns] Nathan / des [300ns] Davids /
32. Des [300ns] Jesse / des [300ns] Obed / des [300ns] Booz / des [300ns] Salmon / des [300ns] Naasson /
33. Des [300ns] Aminadab / des [300ns] Aram / des [300ns] Esrom / des [300ns] Phares / des [300ns] Juda /
34. Des [300ns] Jacobs / des [300ns] Isaacs / des [300ns] Abrahams / des [300ns] Thara / des [300ns] Nachor.
35. Des [300ns] Saruch / des [300ns] Ragau / des [300ns] Phaleh / des [300ns] Heber / des [300ns] Sala /
36. Des [300ns] Cainan / des [300ns] Arphaxad / des [300ns] Sem / des [300ns] Noe / des [300ns] Lamech /
37. Des

37. Des [zoons] Mathusala / des [zoons] Enoch / des [zoons] Jared / des [zoons] Me-
laleel / des [zoons] Laman.

38. Des [zoons] Enos / des [zoons] Seth /
des [zoons] Adams / des [zoons] Godts.

A G T S T E T R A P,

Afhondende eenige Christelijke Hups-gebed-
den / ende Schriftuurlijke Spreuken; tot
Besseninge der Jeugd.

Op deze Trap geklommen zijnde / ende alle de
voorgaande Trappen wel geleerd hebbende /
volgens mijn Onderwijs / zullen wy u Lieden nu
niet meer laten Boek-staven / maar oydentelikh ende
wel doen Lezen; tot welken eynde wy hier verscheyde-
ne Christelijke Gebeden / ende Schriftuurlijke Spreu-
ken hebben by een verzaamd.

Het Gebed onzes Heeren,

Mathei VI. vers 9.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt.]

1. Uwen Naam werde gehepligt.
2. Uw' Koninkrijke kome.
3. Uwen Wille geschieden / gelijk in den Hemel
[also] ook op der Aarden
4. Ons dagelijks Brood geest ons Heden.
5. Ende vergeest ons onze Schulden / gelijk ook
wy vergeven onze Schuldenaren.
6. Ende en leyd ons niet in Verzoekinge / maar
verlost ons van den Boosen.

Want Uw' is het Koninkrijke / ende de Kracht /
ende de Heerlijheyd in der eeuwigheyd / Amen.

Het

Het Morgen Gebed.

O Barmhertige Vader! wy Danken U / dat gy dezen Dag 30 getrouwelik voor ons gewaakt hebt / ende Bidden dat gy ons wild sterken met uwem Hepligen Geest / die ons voortaan gelepde / dat wy Dezen Dag (mitsgaders alle de Dagen onzes levens) mogen bestede tot alle gerechtighepd ende Heplighepd / ende dat wy in handen nemen / dat onze oogen althjd zien om uwe eere te verhojden / also dat wy alle den voorspoed onzes voornemens van uwe milde hand alleenverwagten. Ende op dat wy zulke genade van u verhojgen: wild ons (na uwe belostenisse) vergeben alle onze Zonden / doo; dat Heplig Lijden en Bloedvergieten onzes Heeren ende Zaligmaaker Jesu Chyrist: want zy sijn ons van herten leed. Verlicht ook onze Herten / op dat wy alle Werken der dupsternisse af-gelegt hebbende / als kindereu des ligts / in een nieuw leven mogen wandelen in alle Godzalighepd. Geest ook uwem Zegen tot de Verhondinge uwes Goddelijke Woords: Verhoofd alle werken des Dupbels. Sterkt alle Kerken-dienaars ende Overheden uwes Volks: Troost alle vervolgde ende benauwden Herten; doo; Jesum Chyristum uwem lieven Zoone onzen Heere; welke ons belooft heeft; dat gy ons alles wat wy in zijnen Naam Bidden; zekerlik geven zult / ende daarom ons also heeft leeten Bidden: Onze Vader, &c.

Sterkt ons ook in 't rechte Geloove 't welk wy van Herten ende met den Monde belijden.
Ik gelouve in Godt den Vader, &c.

School-

School-Gebed / ofte als een hem wil begeben om te Studeeren.

P S A L M CXIX.

Vers 9. Waar mede zal den Jongeling zijn Pater
zuyver houden? Als hy [dat] houd na U Woord.

Vers 18. Ontdekt mijne oogen, dat ik aanschou-
we de wonderen van uwe Wet.

Vers 34. Geeft my 't verstand, ende ik zal uwe
Wet houden, ja ik zalze onderhouden met gant-
scher herten.

Al magtige! Barmhertige Godt / wy Bidden
U om de verdiensten uwes lieven Zoons / giet
over ons upt / na uwes beloftenisse: den Geest der
genade / ende des Gebeds / die ons by U voortrede
met onuptspreekelijke zugten; heerd dog / ó Heere!
uwes oogen af van de menigte ende grouwolikhepd on-
zer Zonden; ziet ons liever aan in 't aanschijn uwes
Zoons onzes Zaligmaakers Jesus Christus / ende ont
zijent wille / wild ons te hulpe komen met de tegen-
woozdighepd uwes Hepligen Geest / op dat dooz des-
zelfs genadige ingevinge / ende verlichtinge / ons Stu-
deeren / het yn Lezen / Schryven / als andersints
een goede ende voozspedige upthomst mag verkrif-
gen / ter eeren uwes Hepligen Naams / tot troost en
Zalighepd onzer Zielen / Amen.

P S A L M XXV. vers 14.

De verborgendhepd des Heeren is voor de geene
die hem vreezen; ende zijn Verbond, om hem [die]
bekend te maaken.

Be

Gebed voor den Eeten.

PSALM CXLV.

Vers 15. Alle oogen wagten op U : ende gy geeft hen haare Spijzet' zijner tijd,

Vers 16. Gy doet uwe hand open, ende verziadigt alles wat daar leeft na U welbehagen.

Heerer Almagtige Godt ! gy die alles geschapen hebt / ende nog door uwe Goddelijke kragt on-derhoud / ende dat Volk Israëls in de Woestijne gespijst hebt : wild uwen Zegen strekken over ons uwe arme Dienaars / ende ons Hepligen deze Gaben / die wy van uwe milde goedhepd ontfangen / op dat wy die matiglik ende Hepliglik na uwen goeden wille mogen gebrupken / en daar door bekennen dat gy onze Vader / ende een oorspronk alles goeds zyt. Geest ook dat wy altijd / ende voor alle dingen zoeken dat Beste-lijke Bood uwes Woords / met het welke onze Ziele gespijst werden ten eeuwigen leven / 't welk gy ons bereyd hebt / door dat Heilig Bloed uwes liehen Zoons onses Heere Jesu Christ. Onze Vader &c.

Also vermaand ons de Heere
Christus.

Luce XXI.

34. Ende wagt uzelfen, dat uwe Herten niet' ee-niger-tijd bezwaard en worden met brasserye, ende dronkenschap; ende zorgvuldigheden dezes levens, ende dat u dien Dag niet onvoorziens [over] en kome.

35. Want gelijk een Strik zal hy komen over alle de geene die op den gantschen Aardbodem gezeten zijn.

Ge

Gebed na den Eeten.

Alzo spreekt de Heere in 't vijfde Boek Moses
in 't agtste Capittel.

Vers 10, 11. Als gy dan zult gegeten hebben, ende verzadigt zijn, zo zult gy den HEERE uwen Godt loven over dat goede Land, dat hy u zal hebben gegeven.

Wagt u; dat gy des HEEREN, uwes Godts, niet en vergeetet: da gy niet en zoud houden zijne Geboden, ende zijne Regten, ende zijne Inzettingen, die ik u heden gebieden.

Here Godt Hemelsche Vader! wy danken U
vooz alle uwe weldaden / die wy zonder ophou-
den van uwe milde hand ontfangen / dat uwen God-
liken wille is / ons te onderhouden in dit tydelikke
leven / ende ons te verzorgen met alle onze nood-
druft: maar inzonderhepd dat gy ons herbooren
hebt tot de hoope van een beter leven / het welk gy
ons geopenbaard hebt dooz U Heplig Euangelium.
Wy bidden U barmhertige Godt ende Vader / dat
gy niet toe en laat dat onze Herten hier in deze Ward-
sche ende vergankelike dingen zouden gewoorteld zyn /
maar dat wy altijd mogen opwaards zien ten He-
mel / verwagtede onzen Zaligmaaker Jesus Chri-
stus / tot dat hy in de Wolken verscheynen zal tot
onzer verlossinge / Amen.

Abond,

Abond Bebed.

O Barmhertige Godt! reuwig ligt / scheynende
in de duysternisse / gy die verdryft de Dagt der
Zonden ende alle blindhepd des herten / nadien gy
de Dagt verordinerd hebt om te rusten / gelyk den
Dag om te arbeypden: **Wy Bidden II** / geeft dat onze
Lighaamen in vrede ende stilhepd ruste / op datze daar
na bekwaam sijn mogen te lijden den arbeypd diese dza-
gen moeten: **Watigt onzen slaap** / dat die niet onoz-
denteljk en sy / op dat wy aan Lijf en Ziele onbebleht
mogen blyuen; ja dat onze slaap zelf geschiede tot u-
wer eere / verligt de oogen onzes verstands / dat wy
in den dood niet en outslapen / maar altyd verwag-
ten op onzer verlossinge iyt deze elendighed. **Be-**
scherm ons ook vooz alle aanvegtinge des **Dup-**
vels / ons in **II** Heplig geleyde nemende. **En** hoe wel
wy dezen **Dag** niet toe gebzagt en hebben: zonder
tegen **II** grootelijks gezondigt te hebben: **Wy Bidden**
II / wild onze Zonden bedekken dooz uwe groote
barmhertighed / gelyk gy alle dingen op de **Aerden**
met de duysternisse des **Dagts** bedekt / op dat wy
daarom van u aanschijn niet verstoeten werden.
Geeft ook rust ende troost allen **K:ancken** / **Bedzoef-**
den ende aangeboctene **Herten** / dooz onzen **Heeren**
Jesuf Christus / die ons also heeft leeren **Bidden** /

Onze Vader &c.

Schrik

Schriftuurlijke Spreuken

**Om de Jeugd al Lezende tot Godzalig-
hepd ende Zedighepd op te wekken.**

**De Pligt der Kinderen tegens Godt, tegens
haare Ouderen, en tegens haar zelfs.**

**DE Dreeze des H E E N is het beginzel der
Weetenschap: de Dwaze veragten Wijshepd /
ende Cugt / Prov. 1: 7.**

**Die de Cugt Ies heeft / die heeft de Weetenschap
Ies: maar wie de bestraffinge haat / is ondermiftig /
Cap. 12: 1.**

**Een Wijs Zoon [hoord] de Cugt des Vaders:
maar een Spotter en hoord de bestraffinge niet /
Cap. 13: 1.**

**Een Dwaas zal de Cugt zijns Vaders versma-
den: Maar die de Bestraffinge waer neemt zal
kloekzinniglijk handelen. Cap. 15: 5.**

**Een Wijs Zoon zal den Vader verblyden: maar
een zot Mensch veragt zijne Moeder. Vers 20.**

**Die de Cugt verwerpt / die versmaad zijne Ziele:
maar die de Bestraffinge hoord / krijgt Verstand /
Vers 32.**

**Wie zijnen Vader / ofte zijnen Moeder vloekt /
diens Lampe zal uyt-gebluscht worden in zwarte
Dupsternisse / Cap. 20: 20.**

**Hoord na uwen Vader / die u gewonen heeft: ende
en veragt uwe Moeder niet / als zj oud geworden
is. Koopt de Waarhepd / ende en verkooptze niet:
[mitsgaders] Wijshepd / ende Cugt / ende Verstand.
Cap. 23: 22, 23.**

Die zijnen Vader / ofte zijne Moeder bezoost / ende

geyd / 't Ent is geenie overtreding; die is des Verder-
bende mans Gezelle. Prov. 28: 24.

De Ooge [die] den Vader bespot / ofte de gehooz-
zaamhepd der Moeder veragt / die zullen de Ravens
der Beeke upt pikken; ende des Arends Jongen zul-
enze eeten. Cap. 30: 17.

Zo wie zijnen Vader / ofte zijne Moeder staet /
die zal zekerlik gedood worden. Wie ook zijnen
Vader / ofte zijne Moeder vloekt / die zal zekerlik
gedood worden. Exod. 21: 15, 17.

Hebt gylust tot Wijshepd / zo betwaard de Gebou-
den / ende de Heere zal u dezelve verleenen. Want de
breeze des Heeren is Wijshepd ende Lugt: ende zijn
welbehagen is Gelooove ende Zagmoedighepd / Syr.
1: 26, 27.

Die den Heere breezen / en zullen zijne Woorden niet
ongehoozzaam zjin / ende die hem lief hebben / zullen
zijne Wegen bewaaren / Cap. 2: 18.

Wie zijnen Vader eerd / die verzoend zijne Zonden.
Ende wie zijnen Moeder eerd / is gelijk als die
Schatten vergaderd / Syr. 3: 3, 4.

Wie zijnen Vader verlaat / die is gelijk een Gods-
lasteraar / ende wie zijne Moeder tot Coorn ver-
wekt / die is verbloekt van den Heere / Vers 3: 18.

En zjt niet stout met uwe Tonge / ende lup ende
slap in 't Werken. Cap. 4: 34.

Wijn Kind / verliest de Ondertogzinge van uwe
Jengd aan / ende tot uwe Gijze Wapren toe zult gyl
Wijshepd vinden. Cap. 6: 18.

De Lupaard is te gelijken by eenen bestijten Steen /
ende een pgelek schuyffelt hem upt over zijne oneere.
Een Lupe is gelijk een Koe-drek op den Mist-hoop
wie hem opneemt / schudde hand af / Cap. 22: 1, 2.

Gewend uwen Moond niet tot Zweeren / ende en
gewend u niet den Hepligente noemen / Cap. 23: 8.

Wie

Wie den Heere vreeft / die zal zijne Onderwyzinge
aan nemen / ende die haar vreeg tot hem maaken /
zullen vinden wat haar wel-befraagt / Syr. 32: 15.

Wijn kind / verzoekt uwe Ziele terwijlen gij leeft /
ende ziet wat voer haar schadelijk is / ende en geeft het
haar niet / Cap. 37: 28.

Pligt der Ouderen tegens haare Kinde- ren, om die te Tugtigen ende te Leeren.

Tugtigt uwen Zoon / alffer uog hoopes is: maar
en verheft uwe Ziele niet / om hem te dooden /
Prov. 19: 18.

Leerd den Jongen de eerste Beginzelen na den eysch
zijns Wegs / als hy ook oud zal geworden zijn / en
zal hy daar van niet af-wijken / Cap. 22: 6.

Eij weerd de Tugt van den Jongen niet: als gij
hem met de Roede zult slaan / en zal hy niet sterben:
Gij zult hem met de Roede slaan / ende zijne Ziele
van de Helle redden / Cap. 23: 13, 14.

Openbaare bestraffinge is beter dan verborgene
liefde. Cap. 27: 5.

De Roede / ende de bestraffinge geeft Wijshepd:
maar een kind dat [zig zelven] gelaten is / beschaamt
zijne Moeder. Tugtigt uwen Zoon / ende hy zal u
gerusthepd aan doen: ende hy zal uwe Ziele vermaa-
kelligheden geven / Cap. 29: 15, 17.

Hebt gij kinderen / onderwijst dezelve / ende knippt
haaren Hals van der Jeugd aan / Syr. 7: 23.

En verlangt niet na een onnutte menigte van kin-
deren / nog en verheugt u niet over Godlooze Zoonen:
indien zy vermenigvuldigen / verheugt u over haar
niet / zo de vreeg des Heeren by haar niet en is. Der-

redubot op haat leven niet / ende en agt haare me-
nigte niet. Want een Kegtveerdige is beter dan [zulke]
Duzend. Ende ['t is beter] zonder kinderen sterben /
dan Godlooze kinderen hebben. Syr. 16: 1, 2, 3, 4.

Kinderen die in een goed leven worden op-gevoed :
die verbergen de slegte af-komste van haare Ouders.
Kinderen die in veragtinge ende ongeschikthejd haar
roemen / die beplekken de Edele af-komste haares
Geslags / Cap. 22: 7.

Wie zijnen Zoon lief heeft / die zal de Goeden altijd
aan hem bezigen / op dat hy eyndelik van hem ver-
heugt worde. Wie zijnen Zoon tugtigt / zal over
hem verblijd worden / ende in 't midden der Vermaar-
de Liederen zal hy van hem roemen. Wie zijnen Zoon
leerd / die zal zijne Spand tot saloershejd verwek-
ken / ende in tegentwoordighejd der Vrienden zal hy o-
ver hem volk zijn. Als zijn Vader gestorven / so ist
als of hy niet gestorven en waare: want hy heeft na
hem agter gelaten eenen die hem gelijk is / Cap. 30:
1, 2, 3, 4.

Wie zijnen Zoon afstrijkt / die verbind zijne Wonden /
ende op elk roepen worden zijne Ingewanden ontroerd.
Een ongetemt Paard word wrevelig / ende een on-
gebonden Zoon word moetwillig. Streeld uw' Kind /
ende het zal u verschyken : speeld / met hem / ende
het zal u bedroeven. Lagt niet met hem / op dat u
geen smerte en over komie / ende gy ten laastten niet
op uwe Landen en blytet. En geeft hem geen magt
in der Jeugd / ende en overziet zijne onweetendheden
niet. Bypgt hem zijnen hals in der Jeugd / ende
breekt zijne Lendenen / terwylten hy nog een Kind is /
op dat hy niet 't eeniger tjd verhard zijnde / u ongehoor-
zaam / ende in wer Zielen een smerte zy. Onderwijst
uwen Zoon / ende maakt uw' merk van hem / op
dat gy u niet en stoot aan zijne ongeregeldejd :
Cap. 30: 7-13. En

En geeft uwer Zoon ende Wif / Bieder
 ende Driend geen magt over u / zo lange gp leeft :
 ende en geeft uwe Goederen aan geen ander / op dat
 gp niet berouw hebbende om dezelve behoefte te smee-
 ken. Zo lange als gp nog leeft / ende Wassen in u is /
 en geeft u zelven in niemands anders magt over.
 Want het is beter dat de Kinderen u smeecken / dan
 dat gp na de handen uwer Zoonen ziet / Syr. 33:
 19, 20, 21.

NEG ENDE TRAP.

Leerende, hoe men een Penne wel zal
 snyden, houden ende voeren, &c. Als
 mede van de Punctuatie, Distinctien van
 't Lezen ende Schryven : Mitsga-
 ders van de Abreviatien.

De Voorgaande Trappes / Day leerd
 tot leerd / in ord' op-geklimmt zijn
 de / is UL. alles genoegzaam Sea
 leerd / wat tot de Spel sy leet-konst Day
 goden is / zo ge onze Ondersorzinge maar wel
 hebt waar genantey. Volgt day nu mijn Neg-
 gende Trap / die met recht mag genant worden /
 De kleyne Schrijf-konst, die UL. zal leen
 sey sey Penne wel te snyden / te houden sy
 te voeren / sey fundament om u Letteren wel
 te formeeren : ook om wel te Schryven / ende
 op dat dezey Trap mede mag dientey voor de

Joone die zig wijder in 't Lezen wil oefen
men / om Geschreyen Schryft / als Prieten /
Contracten en andersint / te lezen / zo heb
ikze met een Geschreyen Schryft laten Bruke
ken / te meer om datze principalijk van de
Schryf-konst handelt / also dat een ygelijk uit
dit enige Boekken alderhande soorten van Boes
ken en Geschreyen Prieten perfectelick kan
leeren lezen. Intgelijck verscheyde Handen
leeren Schryven.

Onderrigtinge, om te leeren een goe-
de Penne te snyden, ofte te bereyden.

Als men een Penne bereyden wil om te
Schryven / moet men hier wel in acht
nemen zo gy in 't Schryft of Letteren die gy in
't Schryven maaken wilt / 't zy dat gy 't na den
Linker of Rechter-hand dragten wilt / dat alt-dan 't
spits of punt der Penne op die zijde een weynig
hooger af snijd alt 't ander zijde / in dier voes-
ten dat de Penne / daerze 't kerst it 't op die
zijde in 't schryven wat held: maar zo het
Schryft heel recht moet wezen / gelijk men
meestendeel doet in de Staande Nederlands-
sche / alt ook in de Spaansche / Romeynsche /
Florentijnsche / en andere Handen / maakt alt
dan dat beyde de spitsen / ofte punten der Pen-
ne / een lang gesneden zijn. Alt-dan Schry-
vende / maakt dat gy in een geheel Woord hoe-
lang

lang het zelve ook may wezen / alle Letteren
van 't Woord aan malkanderen bind / ende met
een trek beleyndet / ende sy ligt de Penne
geenzint op / voer ende al ter 't Woord wel
komelijc sy geschreeven. Dit doende zal u
Schrift zonder eenig twiffel goed wezen.

Maniere om een Penne te voeren of te houden.

De Penne versneden ende wel bereyd zins
de / moet men dit houden eerste met twee
Vingeren. Te weeten / met den Duym ende
den voorste Vinger ; daar toe dan een weynig
voegende de naast-belgende : te weeten / den
middelsten Vinger ; sluytende deze drie Vin-
geren alsoe Drie-hoekige wijze om de Penne ; moet
de twee eerste meest met de Penne meest
houden / den middelsten alleenlijk tot hulpe
nemende / op dat de Penne u niet te wester
ter Hand sta. Sy moet ook in 't Schryven
u Vingeren recht uyt steekten ; Hog de middelsten
een weynig langere voegen als de twee ander-
re : maar zo / dat den middelsten op den vierden
Vinger / half ende half / ende den vierden
op den kleynsten Vinger van agter opleune : als
zo dat de geheele Hand alleenlijk op den kleyn-
sten Vinger moet steunten of rusten. Dit is
nu van de Penne te snyden / ende wel te
houden.

Volgt nu een regte maniere om wel te lee-
ren Schryven.

Een goede Onderwyzinge, om alle Letteren
wel te formeeren, ende te Schryven.

In den eerste moet den Schryver wetten /
dat de Lighamen der Letteren een groot
moeten zijn. De Letteren vordt ofte vierkant /
rethoek of Schoofdet of Sesteentet: En zoms
nige Schoofdet en Sesteentet te zamen. On-
der vordt en vierkante behooren (a e s m n o
(r p u w v) en deze maaken een bloot Lighaam.
Onder de Schoofde en Sesteente / zijn zoms
nige recht ofte dwars / de andere Hoogt-wijze Scho-
foofdet of Sesteentet. De recht en dwars Ses-
teentede zijn deze (b y h k l v z) maar de (f)
en de (n) zijn Schoofde en Sesteentede te zame-
nen. Ende deze moeten begounen wordten om-
trek de hoogte van een Letter / houten het Ligh-
haam der Letteren daar zy by staan / ende vandaar
af gedikt tot het onderste deel toe van het
Lighaam / ende op-wards om-keert-wijze /
van de linker na de rechter-hand om-gekrond /
de hoogte een minster van een Letteren lighaam.

En tweedy / de Hoofden en Steerten /
na haar rechte maat / moeten zijn zo lang als twee-
maal het Lighaam der Letteren / bezonder van
de dwarsse en rechte / als in de (d) wat boven de
rondigheyt des Lighaams is / namelijk de dwars-trek /
die moet zo lange zijn als twee-maal de onderste /
als in de (p q r u i j) rechte Sesteente / en in de
(g z en z) Hoogt-wijze Sesteente Letteren.

En

Ten derden / deze zijn **Wooft-wijze Schoofen**
 in **Schraute Letteren** (b g h k) en deze worden
 begonnen recht boven 't **Lighaam** van de **Letteren** / trekkende
 recht of twee-maal zo hoog als 't **Lighaam**
 van de **Slinker-hand** of naar de **Rechter** / als ten
Wooftken / ende van boven weder recht meer: ende
Lighaamen van (h en v) moeten van onder plat /
 en dan rond op / tegen 't **begin** van 't **hoofd** om getogen
 ende **besselen** worden / ende de (g) onder van de
Rechter-hand naar de **Slinker** om getogen worden /
 ende de (v) ter **contrarie** van de **Slinker** naar
 de **Rechter-hand** toe.

Ten vierden / de **ruudende** (t) word getrokken
 eerst op deze maniere (-) en als dan rond / van
 de **Rechter-hand** naar de **Slinker** / **Wooft-wijze**
 omtrent zo hoog op-trekkende als 't **Lighaam** is /
 of weynig hooger.

Ten vijfden / de (t) word begonnen van boven
 het **spits** / over **dwaars** naar de **Slinker-hand** toe /
 met de **hand** van de **Penne** trekkende / en het
Lighaam voort tot beneden toe / met het **plak**
 van de **Penne** recht meder getrokken: ende in 't
scheyden van 't **Lighaam** en de **Streek** / een
dwaars-streepken daar door halende / heel **fijn** / 't
 is niet nodig te **gebruiken** een **dwaars-streepken**
 van 't **spitze** der (t) want 't **gemeyn** gebruik leerd
 nu de (t) maar **zimpel** van boven tot beneden
 met het **plak** der **Penne** te **brengen** / zonder ons
 der **aan** eenig **plak** te **maaken** / maar **alleenlijk**
 in 't **begin** zijn **Penne** een **weynig** te **ligten** / en in
 't **af**

't afrekken zij. Pennen sijn weynig te drubben of
 zwaarder te houden / ende die also getrokken /
 het dwaart (-) streepen 't welck daer door ghaald
 moet wesen / heel sijn maaken / als gezeyd is.
 Men maakt ook zomwijlen een (t) alleenlijk af-
 trekkende als bouwen / ende ander heel plat / op
 deze maniere (t) het welck meestendeel geschied
 in 't eynde der Woorden ende als dan een ges-
 bruykt men het dwaart-streepen niet.

En lesten / met dezeyn treck (l) 't welck een
 (el) is / konnen gemaekt worden (bbll) en
 met de (e) konnen gemaekt worden deze navolgende
 de Letteren (aed eoq) met deyn treck van (i) worden
 begunnen (iiijn pffrrw) alzo dat die deze drie Let-
 teren (le i) well maaken kan / meyne ik vasteljk
 dat hy het geheele D / W / C. well zal konnen.

NOTA. Dat de Letteren in u Schryften
 zo veel spatie van malkander en moeten hebben /
 dat 'er tusschen beyde een (i) kan staan. Ook
 guede tusschen twee Woorden de spatie van een (o)
 ofte een Hoogsten een (m) een waart dat gy in het
 Schryften eenigen treck van een Letter zoud wibben
 mijden: Doort is moeten twee Regelz zo verre van
 malkander staan als yder Regel breed is / alzo dat
 de Letteren van d' eenen Regel d'ander niet en
 roeren / en zy eenige Letteren met geheele lange
 Trekken waare: Schrijft ook u Regelz recht /
 daer well op lettende / zal u Schrijft goed zijn.

Volgt

Volgt van de Punctuatiën, Distinctiën
ofte onderscheydinge der Redenen, in 't
Lezen ende Schryven gebruykelyk.

No dit alles aan gewoesty hebbende / kan ik
niet nalatzen / om u diët te perfecter te
maakty in 't Lezty ende Schryven / U L. door
dezy Trap te leery als de Distinctie / Punctua-
tity / Abreviatity / die in onzty Nederlandshy
Bruk ofte Schryfity / waar genomty ende in agt
genomty moekty wordty / want zo gy perfect ende
niet verstand wild Lezty / zo moek gy voor al eerst
weety / ende in agt nemty waar gy in 't Lezty
moek op houdty / ofte rustty / om diët zyn wel-
te verstaan / want 't geene gy leest: anderst is al
u lezty te vergeest / ende zonder begrip van zin.
Maar in 't Schryven is U L. diët voornamentlyk
nodig te weety. Want indity gy eenige Brief
ofte iett anderst komt te Schryven / zonder Dis-
tinctity ofte onderscheydinge der Bedy / zoudty
niemand uwe meyning tey regte konne verstaan
nog begrypen: Daarom heb ik nodig geeyt des-
zty Trap der Distinctity ende Punctuatiy (die
anderzint mede by de Leet-konst behoord /) als
hier by de Schryf-konst te stellyn / also mey
erst vast moet konnety Lezty / al sey mey
de kragt der Punctuatiy kan begrypen: maar
in 't Schryven / moek mey diët in 't begin nod-
wendiglyk wel weety te maakty en te
verstaan

De

De Punctuatien zijn dan deze;

1. , / Comma of Virgula.
2. ; Punct-Comma of Semi-Colon.
3. : Dubbelde-Punct of Colon.
4. ? Interrogatio of Vraag-teekenen.
5. ! Admiratio of Verwonderings-teekenen.
6. . Punctum, of Punct, of Stippen.
7. () Parenthesis of Tusschen-stellings-teekenen.
8. - Copulatio of t'Zamen-knoopinge.
9. ° Divisio of schiep-teekenen.
10. ' Apostrophus of Apheresis, dat is / Teekenen van Weg-neminge.

Van de Comma of Virgula. (/)

Dit Teekeny word by de Grieken Comma genaemt / ende by de Latijnen Virgula, zyn sig gelyc in de Grieksche ende Latijnsche Schryf-konst is adub (,) maar in de Hoog en Neders duytsche Druk is 't een schuyntrecht Streepken / als hier (/) ende met dit Teekeny wordty onderscheyden de Woorden / Spreuken ende ons volkomene Zeden / die wy sanderlyc Materie sprekende zyn / nochtan niet buyten propoost / in den zelvengelyc / wat wyd uytloopen. Ende over al waar deze Comma of Virgula staat / moet men een klein wtzuyt rusten / en zyn Adem wat verhalten. Als by Exempel. Ik heb in de Schriftuure van Job gelezen, dat hy hadde veel Kinderen, veel Rijkdommen, veel Ossen, veel Koeven, veel Schaapen, en veel Kalveren, &c.

Van de Punct-Comma of Semi-Colon. (;)

Dit Teekeny word gelyc ons onderscheyd te
man

maakt by een *Reden* naar de *Volgende Spreuk*
 een *Van* zijn *schryven* te *wilken* *Veranders* / een
 mogtand *dien* tot *verklaaringe* en *besessinge* van
 't *geene* te *voeren* is *gezege* : *beduydende* een
verde of *nierde-deel* van een *Volkomen* zijn.
 Als by *Exempel* : Zo zegt de *HEERE*,
 ziet dat ik *gebouwt* hebbe, *breek* ik af, ende
 dat ik *geplant* hebbe, *ruk* ik uyt ; zelfs dit
gantsche Land, &c. Ende waar men *dezen*
Punct-Comma, ofte *Semi-Colon*, *gedrukt*
 ofte *geschreeven* vind ; daar moet men zijn *reden*
 de *gelske* langer *verhalen* / ende *ruffen* / als
 by de (,)

Van de *Dubbelde-Punct* ofte *Colon*. (:)

De *Dubbelde-Punct*, of *Colon* word *gesteld*
 agter een *vaste reden* / die een *halven* zijn
 maakt ofte een *litt* van *eenige* *Sententie* / daar
 men *mog* niet by *voegen* moet en *den* *volkomen*
 zijn te *beslyten* : als by *Exempel*. Alzo
 voer *Elia* met een *Onweder* ten *Hemel* ; Ende
Eliza zag 't : Ende hy riep : *Mijn Vader* ,
Mijn Vader , *Wagen Israëls*, ende *zijne Ruyte-*
ren, ende hy zag hem niet meer : Ende hy *vat-*
tete *zijne Kleederen*, ende *scheurde* ze in twee
stukken. Waar men dit *Teek* vind / moet
 men *schry* zo lange *ruffen* als by een *Comma* ,
 ende een *voernigien* langer als by een *Semi-Colon*.

Van de *Interrogatio*, of *Vraag-teeken*. (?)

Interrogatio, of het *Vraag-teeken* / stelt men
 als

alt' myn ymand een Vraag-reden steld / ofte
ymand iets of wat vraagt: ende word altoes agter
de Vraag-reden getekend / alt' by Exempel.
David riep Abner: Zult gy niet antwoorden
Abner? Doe antwoorden Abner: Wie zijt gy
die tot den Koning roept? Doe zeyde David
tot Abner, zijt gy niet een-Man, ende wie is
u gelijk? Waaron dan en hebt gy overuwen
Heeren den Koning geen Wagt gehouden?
Op dit Vraag-tekten mag myn zo lange rusten /
alt' by de Colon.

Van de Admiratio, of Teeken der Verwonder-
ringe / ofte Verbaastheyd. (!)

Het Teeken van Verwondering of Verbaast-
heyd / moech myn altijd stelden alt' myn in 't
Scherpen een Leiden door heeft van Ver-
wondering / Verbaastheyd / Verschrikking / of alt'
myn eenige Beklagte doet / alt' by Exempel!
O! Hoe ydel zijn de gedagten der Menschen:
ô Elendig! die geene, die na de Hoogheden
der Wereld staan! die niet en begeeren dan
Rijkdom en Pragt, ende Hooge Staaten: ô!
Hoe gelukkig is den stand der Armen! ende der
geener, die haar Brood eeten in 't Zweet haa-
res aangezichts.

Van het Teeken Punctum (.)

Punctum, ofte Puntken / steld myn altijd alt'
de Leiden ofte zyn volkomeny ofte geheel. Dots
manke

maakt it; Ende als gy Schrijft / zo moet gy
 alhoob de eerste Letter van het Woord dat'er
 aan volgt met een groot Voor-letter / dat is
 een Capitaal, ofte Hoofd-letter maaken / door
 dien dat gy met dit Puntken de Eeden ofte zin
 hebt gesloten; en de andere wederom begint
 Gy moet ook wooten / dat men alle Officien / ende
 alle Naamen van Menschen / Oedierten / Lan-
 den / Steden / Oorpen / Planten / Boomen &
 Druyten / Bergen / Libieren / ende diergelijke
 meet / met een Capitaal, ofte Hoofd-letter
 moet Schryven / by Voorbeeld: Het is beter een
 Beerte ontmoeten, die van zijn Jongen berooft
 is; als een Sot in zijnder Sotheyd.

Tusschen-stellings-Teeken / of Parenthesis, ()

Parenthesis, is in onze Taalen te zeggen een
 tusschen-in-stelling / en word geset / daar
 men iets tusschen de Eeden wil in voegen / om
 de Materie die te klaarder te doen verstaan
 't welk men zonder den zin te krenken / daar
 ook kan wt laten / en word getekend met twee
 halve Maandjes / waar van 't eerste halve
 Maandje geset word in 't beginzel van 't geset
 men in set / die eygendijk *Parenthesis*, word
 genaamd: ende het ander in 't eynde / wient
 Naame is *Conclusio*, ende worden getekend
 aldus () *Exempli gratia*: Als Cræli Zoone
 zag, (dien van Natuuren stom was) dat een
 Soldaat zijn Vader wilde doorsteeken &c.

Dan

Van de Copulatio, in het Latyn. copulatio
't **Gez.**; en **Zamen-knoopinge** in 't
Duits. (-)

Copulatio, It is onze **Taal** sijn te zamen
knoopinge / **daar** **inde** **en** **we** **Woorden** **aan**
maalkander **knoopt** : **ende** **wordt** **gesteld** **aldus** / **by**
Exempel. **Agter** **niemand** **gelukkig** **eer** **hy** **in**
zijn **leven** **geeyndigt** **heeft.** **Hier** **ziet** **gy** **in**
geeyndigt, **hondit** **Woord** **wordt** **gebonden** / **ende**
met **dit** **Teeken** **te** **zamen** **aan** **maalkander** **ge**
hoyt. **Het** **gelijkt** / **Wijn-ranken,** **Zee-baaken,**
Spijs-offer, **Zamen-komste,** **Schrijf-penne,**
en **die** **ge** **meer.**

Van het Teeken Divisio. (- of -)

Divisio, **Wat** **is** **een** **verdeylinge** **der** **Syllas**
en / **ende** **dat** **moet** **men** **gebruyken** **alt** **men** **op**
't **eynde** **van** **een** **Woord** **in** 't **Schryven** / **een**
Woord **van** **maalkander** **moet** **deylen** / **door** **dien**
de **plaat** **te** **kort** **wald** **om** **het** **gehete** **Woord** **te**
volgden / **deyden** **also** 't **Woord** **af** **met** **Sylla**
ben / **en** **zult** **alt** **dan** **na** **de** **laaste** **gelatene**
Syllabe **stelen** **het** **Teeken** **Doors.** (- of =)

Van het Teeken Apostrophus, (')

Apostrophus, **is** **zo** **veel** **te** **zeggen** / **alt** **een**
weg-neming **van** **een** **Vocale,** **of** **zelf-klinker** /
ende **wordt** **dit** **Teeken** **altoes** **gesteld** **in** **dezelve**
plaat **daer** **die** **Vocalis,** **of** **zelf-klinker** **is**
weg

weg genomen / en aan te wijzen dat daar *et*
Vocalis is uit gelaten als in Deze Woorden /
 d'Eerste, d'Akker, d'Eeuwige, t'onzent,
 t'uwent, t'allen tijden, &c. *et* welcke d'*Apo-*
strophus, moet staan agter de (d') en (t') en
 dat de uitgeleten *Vocalis*, daar behoort te staan /
 betoekende (d') de, ende de (t') tot, gelijk of
 'er stonde / de eerste, de Akker, de Eeuwige,
 tot onzent, tot uwent, tot allen tyden, &c.
 Weet ook dat agter de (d') en (t') geen *Apo-*
strophus, en mag komen / 't en is het volgende
 Woord met *et* *Vocalis* begint / gelijk ge in de
 volgende Woorden ziet, want men niet mag Schry-
 ven / d'Heeren, d'Staaten, d'Gedeputteerden,
 d'Meester, maar de Heeren, de Staaten, de
 Gedeputteerden, de Meester, &c. 't Welk
 voortant by veel Schribenten grovelijk word mis-
 bruykt; zomtijds gebruykt men dit Teekten op *et*
 ander maniere / Ende word als dan *et* *Apheresis*,
 dat is: *et* voor-afsneminge genaamt / hier word
 als dan het Teekten gesield voor de ('t of 's) also
 de *Vocalis*, en andere Letteren / aldaar weg ge-
 nommen zijn / gelijk ge ziet in deze Woorden /
 't was, 't zal, 't welk, 't Volk: 's Morgens,
 's Avonds, 's Nagts, &c. Welhier betoekende
 ('t) het, de ('s) des: als of 'er stonde / het is,
 het was, het zal, het welk, het Volk: des
 Morgens, des Avonds, des Nagts, &c.

Van de Abreviatien, ofte verkortinge der Nederlandsche Woorden en Syllaben.

Aangaande de Abreviatien ofte verkortinge
der Woorden in 't Schryven / zijn in overa-
bloed in onze Nederlandsche Taale: sy zo ik die
alle wilde aandijge: behoefde allety daar toe veel-
ty Sroot-Beek: zal dan hier nu slegtten sonige
af-beeldty die meest bekend sy in gebruik zijn / als
volgt.

(En / word gesteld voor Ende;) voorz. voor
voor-schreven (voorn. voor voornemend;) m3.
voor niet; (m3. voor met;) dz. voor dat; (h3.
voor het of heyd;) Sr. voor Seigneur; (Mr.
voor Meester of Monsieur;) Kon. Maj.
voor Koninklijke Majesteyt; (Princl. Excell.
voor Princelike Excellencie;) Sed. voor Ses-
daagde; (Gmpt. voor Gmptentant;) Legt. voor
Lequirant of Lequest; (Triumph. voor Trium-
phant;) Zent. voor Sententie; (Oblig. voor
Obligatie;) sy zo voort.

TIENDE TRAP.

Leerende de eerste Fondamenten van de Reken-konst.

Numeratio, of Telling.

Lerd de Getallen noemen en uyt ſpreken / die ge-
maakt worden uyt deze tien Cijfers: namelijk:

1 / 2 / 3 / 4 / 5 / 6 / 7 / 8 / 9 / 0.

Cijfer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.	Cijfer- Getal.	Naam of Waardye	Gemeen Getal.
1	— Een	—	10	— Tien	—
2	— Twee	—	11	— Elf	—
3	— Drie	—	12	— Twaalf	—
4	— Vier	—	13	— Dertien	—
5	— Vijf	—	14	— Veertien	—
6	— Zes	—	15	— Vijftien	—
7	— Zeven	—	16	— Zestien	—
8	— Agt	—	17	— Zeventien	—
9	— Negen	—	18	— Ahtien	—
0	— Nulla	—	19	— Negentien	—
20	— Twintig	—	200	— Twee-honderd	—
30	— Dertig	—	300	— Drie-honderd	—
40	— Veertig	—	400	— Vier-honderd	—
50	— Vijftig	—	500	— Vijf-honderd	—
60	— Zestig	—	600	— Zes-honderd	—
70	— Zeventig	—	700	— Zeven-honderd	—
80	— Achentig	—	800	— Agt-honderd	—
90	— Negentig	—	900	— Negen-honderd	—
100	— Honderd	—	1000	— Duizend	—

24 **Guld.** steld die onder de Linie die onder de boofschyeben **Zomma** staan : gelijk hier vooren te sien is.

25 Hier staat nu ter zyden 25 **Gulden** / 62 **Gul.**
 62 ende 34 **Gulden** / om deze drie **Perceelen** in
 34 een te brengen / so begint te werken onder aan
 de **Zomma** / te weeten van de 4 afloopende
 121 opwaards / ende zegt / 4 ende 2 maakt 6 en-
 de 5 maakt 11. Nu moet gy weeten dat de **Syve** van
 5 / 2 en 4 enkelde **Getallen** zijn / en de **Syve** van 2 / 6
 en 3 **Tienen** zijn : daarom steld de 1 van 1 onder de
 4 nu behoud gy 1 / teld die met de naaste **Syve** van on-
 der op / ende zegt 1 en 3 is 4 ende 6 is 10 ende 2 is 12 /
 steld 12 onder de boofsch. **Zomma** by de 1 die gy onder
 de 4 gesteld hebt / so is deze **Zomma** ook volmaakt /
 en belooft 121 **Gulden** / gelijk gy hier boven ziet.

Guld.	Stupb.	Pen.
476	— 12	— 9
779	— 4	— 6
325	— 5	— 12
345	— 18	— 14
<hr/>		
1927	— 1	— 9

Een **Koopman** geeft uyt
 476 **Guld.** 12 **Stup.** 9 **Pen.**
 nog 779 **Guld.** 4 **Stupb.**
 6 **Pen.** nog 325 **Guld.**
 5 **Stupb.** 12 **Pen.** nog
 345 **Guld.** 18 **Stupb.** 14
Pen. **Vraage** : Hoe veel
 dat hy uyt gegeven heeft ? Steld deze **Getallen** onder
 malkanderen / gelijkze hier ter zyden staan. Nu begint
 van de **Rechter-hand** af : zeggende 4 ende 2 is 6 ende
 6 maaken 12 ende 9 maaken 21 / dan gaat na de vol-
 gende **Linie** / van dewelke elck **Getal** zo veel als 10
 doet / ende zegt 21 en 10 is 31 en 10 is 41. Nu de-
 wijle de **Penningen** hier mede ongeteld zijn / so moet
 men geen 41 daar onder stellen / maar over leggen
 hoe veel **Stupberg** / (het welke de **Naam** is van de
 voornaemde **Getallen**) dat 41 **Penningen** maaken /

ende men bind 2 Stupberg / endeschieten 9 Pennin-
gen ober / die men onder deze opgestelde Linie der
Penningen steld / dewijle dezelve geen heele Stup-
ber en maaken / ende de 2 die Stupberg 3 1/2 / doet
men by de Stupberg / zeggende / 2 en 8 maaken 10
ende 5 is 15 en 4 is 19 en 2 is 21 en 10 albooren is 31
ende 10 is 41 / dewelcke 2 Gulden ende 1 Stupber
maaken / derhalven zet men .1 onder de opgetelde
Linie der Stupberg / ende doet 2 by de volgende Li-
nie der Gulden / werket dan als booren: zulks dan
de uptgift hier af is / 1927 Gulden 1 Stupber 9
Penningen / als blijkt by 't voorschreven Exempel.

Guld.	Stupb.	Penn.	Guld.	Stupb.	Penn.
348	— 19	— 12	75432	— 8	— 9
2389	— 7	— 9	32920	— 9	— 8
2354	— 9	— 8	5426	— 7	— 9
3409	— 8	— 9	34783	— 8	— 6
<hr/>			<hr/>		
9702	— 5	— 6	148562	— 14	— 9

Proeve van Additio.

Maar of het gebeurde dat men twiſſefagtig
waar / als men zyn Werk volbragt hadde /
of dat ymand dagte dat hy hem vergift mogte heb-
ben in 't op-tellen / zo kondt ghy uwe Somme probee-
ren: werpende alle de 9 daar upt / ende de Cyffers
die hy dan ober houd van de Somma / moet andere
gelijk zyn / die ghy upt den Facit ook ober houden
zult / als ghy van gelijken al de 9 daar mede upt ge-
woonen hebt.

Sub-

Substractio; ofte af-trekkinge.

Drend om het minste Getal van het meeste af te trekken / 't welk gedaan zijnde / zo werd het oberblijfsel de Rest genaamd. Hier zijn vier zaaken aan te merken; Eerstelijc de Schuld; ten tweeden / de Betalinge; ten derden; de Rest; ten vierden de Proebe.

Schuld	565
Betalinge	431

Reste	134
-------	-----

Proebe	565
--------	-----

Exempel: Een koopman is schuldig 565 Guldens / waar op hy betaald 431 Guldens. Vrage / hoe veel nog de Rest blijft? Om dit te weten moet men voor eerst de Schuld op-stellen ende onder dezelve de Betalinge / ende (beginnende aan de Regterhand van onder opwaards) zeggende 1 van 5 blijft 4 / en steld de 4 onder de 1 daar na zegt 3 van 6 blijft 3 / en steld die onder de 3 daar na zegt 4 van 5 blijft 1 / en steld de 1 onder de 4 / Rest dan nog 134 Guldens.

Om nu hier af een Proebe te maaken / zo Afdert de Reste 134 met de Betalinge 431 die moeten te zamen weder effen 30 veel uyt maaken als de bovenste Schuld bedraagt / te weten 565 gelijck gy hier boven ter zyden getekend ziet: Ende dit is de regte Proebe van Substractie.

Guld.	Stuyb.	Pen.
-------	--------	------

S.	3456	— 9	— 8
----	------	-----	-----

B.	3345	— 7	— 5
----	------	-----	-----

R.	111	— 2	— 3
----	-----	-----	-----

P.	3456	— 9	— 8
----	------	-----	-----

Guld.	Stuyb.	Pen.
-------	--------	------

S.	58542	— 9	— 9
----	-------	-----	-----

B.	34221	— 4	— 3
----	-------	-----	-----

R.	24321	— 5	— 6
----	-------	-----	-----

P.	58542	— 9	— 9
----	-------	-----	-----

€ 5

Mul-

Tafel van de Multiplicatio.

Multiplicatio, of Vermenigvuldig.

Leerd een Getal / door hem zelven / of door eenig ander Getal vermenigvuldigen / waer toe nodig is deze volgende Tafel wel vastelijck vanbupte te houden.

2 maal	2 is 4	5 maal	5 is 25	12 maal	2 - 24		
	3 - 6		6 - 30		3 - 36		
	4 - 8		7 - 35		4 - 48		
	5 - 10		8 - 40		5 - 60		
	6 - 12		9 - 45		6 - 72		
	7 - 14		6 maal		6 is 36	7 - 84	
	8 - 16				7 - 42	8 - 96	
	9 - 18				8 - 48	9 - 108	
	3 maal				3 is 9	9 - 54	10 - 120
4 - 12		7 maal		11 - 132			
5 - 15				7 is 49	12 - 144		
6 - 18				8 - 56	16 maal		
7 - 21				9 - 63		2 - 32	
8 - 24				8 maal		3 - 48	
9 - 27			8 is 64			4 - 64	
4 maal			4 is 16			9 - 72	5 - 80
			5 - 20			9 maal	6 - 96
	6 - 24		9 is 81				7 - 112
	7 - 28	10 - 90	8 - 128				
	8 - 32	10 maal	9 - 144				
	9 - 36		10 - 100		10 - 160		
	5 maal		10 maal		10 - 100		11 - 176
				12 - 192			
				13 - 208			
14 - 224							
15 - 240							
16 - 256							

Met welke Tafel wy de Crap van de Fondamenten der Reeken-konst zullen besuipen / also wy II L. niet meer als 't beginzel der voorsz. Konst / voorgevomen hebben te Onderwijzen.

E L F.

ELFDE TRAP.

Begrypende verscheyden stigtes lyke en Leerzame / Rym-spreuken.

Beminde Lief-hebbers / hier geef ik u nu nog een-
ge zeer leerzame / stgelyke / ende aandagtige
Verskens in Rym met verscheyden soozten van Let-
teren gedrukt : om **W. L.** daar door zo veel in het
Lezen ende Schryben van de Rym-konst (die nu zo
zeer in zwang gaat) mede allengskens te oefnenen :
Zommige der zelver Verskens zomtyds na Schryp-
vende / eenige altemets Lezende ofte ook van bukten
leerende / daar gy dan best toe genegen zult zijn :
want de Rym-konst vermakelik / zinnijk / ende door-
dringende is / om de Menschen tot deugde aan te
zetten. Hoope dat **W. L.** deze mijne moepteende ar-
beyd niet onaangenaam zal sijn.

Alwaer 't een Kind maar die u leerd /
En houd u hert niet af-gehoerd :

Wanneer my ymand leeren wil /

Ik maak in 't leeren geen Verschil :

Wanneer 't goed is 't geen is leer /

Laat leeren my / 't zy Knegt of Heer /

Laat leeren my / 't zy Wif of May /

Wanneer ik slegte wat leeren kan /

Die zal / hoe groot of klein in schijn /

Altijd hier in mijn Meester sijn.

Wagt u, Jonge Jeugd, voor 't kwaad,

Of het nu schoon in zwange gaat,

Laat noyt cen Dag ten eynde gaan,

Of gy hebt cerit wat goeds gedaan.

**Maet u gemoed na boven ziet/
Agte al de Hardeſche dingen niet.**

*'s Verſtand geoeffend vlytclijk,
Zal worden van Geleerdheyd rijk,
Maar oeffend gy het niet ter deeg,
En laat het leggen luy en leeg,
Zo zal 's vervuylen en op 's leſt,
Niet worden dan een Zonden-neſt.*

**Wanneer een Meester leerd om Wijs /
En 't kind wel hoorde zo word het Wijs /
Wanneer men in de Schoole tragt /
Daar Wijshepd die men hooge agt
Zo moet een Meester aan zijn hand /
Zijn Leere paſſen naar 't Verſtand /
De Leerling moet ook aan zijn zij /
Zijn Ooren leenen ſtraks daar by :
Wel hooren en wel leeren / maakt /
Dat 't kind aan rijpe Wijshepd raakt.**

**Die in haar Jonge Jeugd bekwame Konſten leeren,
Dat zal haar Groene-tijd en Gryze Jaaren eeren,
Dat is de beſte Schat, diert'Huys, en over al,
Haar teer-geld, haar vermaak, haar ſteunzel we-
zen zal.**

*Als 't ongeluk den Menſch maakt arm, beroyd en blond,
Zo helpt de trouwe Konſt haar Meester in den Nood.*

**Wend Jonge Jeugd, het oog van's Waerelds ydel-
heden,**

**Die by den Menſch voor ſchoon geagt zijn hier
beneden,**

**Maar ſtierd, o domme Jeugd ! daar U de Deugd
gebet**

**Daar zijn geen dingen ſchoon, dan die men niet en
ziet.**

O Jeugd wild tot de **Wiere** gaan /
Op dat, u gely **Schrek** mag slaan :
Zo wilt niet spaard ter roeter tijd /
Verliest zyn **Goed** en **honger** lijd.

*Al wat men na verlies niet weder kan bekomen,
Diend nauw te zyn gespaard, en weerstig waar genomen,
Ziet al wat een wig duurd, word in der Tijd gezogt,
De Tijd de nutte Tijd; diend nyst te zyn gekogt.*

De schaamt ontrent de teere **Jeugd** /
Dat is een teeken van de **Deugd** /
En teeken van een zagten aard /
Die honderd goede dingen baard.

Wellust word gekogt met pijn,
En zal altoos schadelijk zyn.

Bedwing het **Rijcken** **Jong** en teer /
Daar geen bedwang is / is geen eer.

*Neemt waar de Midd'len u gezonden van den Heer ;
Godt helpt die , die niet luy, hem zelven seld te weer.*

Uw' Oog moet mikken op het goed,
Uw' Oor maar voor de Deugd op doet.
De rest laat loopen, en uw' Ziel,
Zal krygen 't geen haar wel beviel.

En **Jonstian** buigt hem neer / vernederd zyne
zinnen /
Wanneer de **Wijshed** zelfs / hem onderwijst van
binnen /
Maar ledig van der **Leer** des **Wijshed** / staat hy
hoog /
Verheft hem zelven stout / en proukt maar wat in
't oog.

Hqs

**Hoe zalig Leeft en Sterft de Man,
Die hier wel Leeft, en Sterven kan.**

**Een Nopdig Mensch heeft groot gekwel /
Wanneer het gaat zijn Naasten wel.**

Die zig laat eer aan doen, meer als 'them betaamd,
Is weerd geweldig trots, of gek te zijn genaamd.

**Och! hoe is den Mensch verblind,
Die alleen zijn Vleesch bemind,
Die de zotte Waereld kiest,
En zijn weerde Ziel verliest.**

**Betrouwt geen Hypokrijt, of Vriend op valsche gronde,
Die anders is in 't Hert, en anders in den Monde,
Van vooren is hy wit, en bied u Vriendschap aan,
Van agteren is hy zwart, vol Haat en Nijd belaan.**

**Daar is geen Weg zo kwaad /
Daar de Deugd niet dooz en gaat.**

**Hoe roldbet los geluk; hoe gaan des Waerelds zaaken!
't is Rock, 't is enkel Wind, al wat de Menschen maaken,
Haar voorspoed; Eer en Staat, haar boogst geagte goet.
Gaat schielijk op en neer, gelijk als Ebb' en Vloed.**

**In 't straffen Godt wel langzaam is /
Maar als hy straft / hy straft gewis.**

**De Zegen Godts maakt Rijk, zijn Oogen voor ons
waaken,**

**Ey wild dan niet te zeer naar Aardsche Goederen
haaken,**

**Maar zoekt eerst Godes Rijk, en zijn Gereg-
teydeyde:**

**Kost, Kleederen, Drank en Huys, is u dan al
bereyd.**

Die

**Die Leugen spreekt zo voor als naar,
Word niet geloofst al spreekt hy waar.**

Sie daar een Ambagt heeft gelofst /
Sie heeft ter nood maar hy op toord /
Een Ambagt zo gering met doet /
Dat niet zijn eygen Meester boet.

**Den Geest vergaat 't Verstand verdoord /
Wanneer het niet geoeffend word.**

En zegt niet alles wat gy weet,
Nog gelooft niet wat elk uyt meet,
Nog doet niet alles wat gy kond,
Nog lust niet al wat lust u Mond.

**Wanneer den angst ons meest verbaast,
Dan is Godts hulp ons 't allernaast.**

Een kwaad Gemood baard groot pijn /
Sie wel doet: Blijd en vrolijk zijn.

**Een Spand die daar kijft / en zal u niet verraden /
Al maakt hy veel gebaar / veel minder zal hy scha-**

**den /
Maar / die daar zwijgt / die zal u krenken onber-**

En geven u een steek / eer gy het zjft verdagt.

Het leeren word niet in-gedrongen;
De lust moet wezen in den Jongen.

Zodanig als de Mensch heeft af-geleyd zijn Leden,
Zodanig zal de Mensch voor Godes Oordeel treden,
Zodanig als de Mensch daald neder in het Graf,
Zodanig rijft hy op, in vreugd of Helse-Straf.

Wat

Wat fcherp is in de Mond , dat doet de Spyse sma-
ken ,

't Is Peper, Sout, Azijn, die goede Sause maaken ;
Geeft Kinders zoete Koek , en Vrouwen nieuwe
Most ,

Wat op de Tonge bijt is regte Manne-kost.

Die zorgeloos hem verlaat / op bystand van zijn Dzin-
den /

Die zal hem in der nood / deerlijk bedrogen vinden.

Witte Ravens vind men zelden ,

Alzo zelden vind men trouw ,

Maar die zijn hoop op Godts wil stelden ;

Hadden daar van noyt berouw.

*Het Kind van booze Geest, verbeterd en veraard,
Na dat de Ouderen tugt, de Roe gebruikt of spaard.*

Ach! 't is een niettig ding / dat top hier Schoonheid
noemen /

Daar op de Waereld stoft / daar van de Vrouwen
roemen.

Beemt weg een enkel Del / al wat daar onder leyd :
Is niet als vuple stank en regte vupligheid.

't Is alles wel als 't eynde is wel ,

Want 't eynde maakt ook dik wils spel.

Al slaapt de Waarheyd voor een tijd ;

Zy word gewekt tot Leugens spijs.

Door de Mensog is 't ligt te Liegen /

Maar wie kan **SOETS** oog bedriegen ?

Zo

Zo Jongen Luyden wiffen 't wèl,
En Ouden Luyden konden 't Spel,
Geen-van hun beyden zouden oyt,
Zo lang zy leven zijn beroyt.

Wat is van 's Werelds vzeugd / de Jeugd is haast
verdweenen /

En met de snelle Jeugd / gaat ook de vzeugd daar
heen /

En als den korten Dag / ten eynde is gegaan /

Wat vzeugde wat verdriet? het is 'er mee gedaan.

Een kwalijk op-getrokken Kind,

En is niet beter als een Rind,

De Kinders zijn, of hart of zagt,

Na dat zy worden op-gebragt.

En oordeeld niet, maar 't oordeel schort;

Op dat gy niet ge-oordeeld word,

Want, met die maate die gy meet,

Zult gy daar na ook zijn beiteed.

Hy is van Seest en Wijsheid niet /

Sie altijd op het Eynde let.

Den Kep word van den D'op allenskens op-ge-
geeten /

Het Staal word door de Lugt / en metter tijd her-
steeten /

Al bald den Epken Boom niet juist den eerste
slag /

Hy breekt zijn steelen Krupn / op 't eynde van den
Dag.

¶

En

*En doet geen kosten wie gy zigt,
Meer als u Winst en Renten lijst.*

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de Le-
den,

Zo is ook Mensch en Mensch verscheyden in de
Zeden,

Gelijk als Mensch en Mensch verschillen in de
Spijs,

Zo heeft ook yder Mensch een onderscheyden
wijs.

Een Sterigaard die sprek / dat hy veel liever woonne /
Een Lepel Gouds / als van Verstand een volle Conne/
Maar een Konst-lievend Man agt meer in zyn
gemoed

Een dooppel Wysheyt / als een heele Zee vol
Goed.

*Tot d'Aard wy al te zaam bebooren;
De Dood die kumt ons alle by;
Wy worden ongelijk gebooren,
Maar in gelijkbeyd sterven wy.*

Eplaat! Wat is den Mensch? een Wind / een
Rook / een Waassem /

Een Schaduw zonder Lijf / een Damp / een lig-
ten Waassem /

Een Mist / een schjale lugt / een keer en nietty
Dat /

Een broffen Warden-pot / en ik en weet niet wat,

Al wat beginzel heeft ontfaan,
Dat moet eens tot het eynde gaan,
En wat 'er oyt gebooren was,
Het moet al sterven vroeg of ras,

Een Vriend, moet om een Vriend, een oud gebrek
verlaten,

Een Vriend moet om een Vriend, zijn eygen we-
zen haten,

En worden als zijn Vriend, een Vriend moet om
een Vriend,

Vrywillig onderstaan ook dat hem niet en diend.

't Is een Wijs Mensch die kan zien /
Wat hy doen moet / of moet blien /
Maar nog Wijzer is de Man /
Die zijn fouten merken kan ;
Alderwijst die zonder rijt /
Scheld zijns Naastens Misdaad kwijt.

*Wild gy reyzen door het Land,
Hebt Vijf dingen by der hand,
Hebt voor eerst een Ezels-oor,
Dat is, past op u gehoor,
Hebt het Ooge van een Valk,
Dat is let op menig Schalk,
Hebt de Beenen van een Hert,
Ziet dat gy niet gevangen werd,
Hebt dan ook een Verkens-miyl,
Dat is gezeyd, ontziet geen vuyl,
Hebt een Kemels-rug in druk,
Zo treft uw niet, 't Ongeluk.*

Sie met de Soeden minne gaat /
En agt ik noyt mijn leuen kwaad /
En die met Kwaden veel verkeer /
En heb' ik noyt voor gods ge-eerd.

Die in woelde zijn gewend:
En van droefheid noot geschend:
Die 't geluk van alle hant:
Dalt gelijk als in de hand /
Dallen dikmaals onder voet:
Doo; haer al te groote Goed:
Al te hoog verheven Staat:
Doo; zijn zwaart' om leege gaat.

Een groote Rab / En niet daar in /
Een groote Heere zonder Guin /
Een groote Stad En weynig Lief /
Een groote Heere En niet Voorzien /
Een groote Schutter En weynig Brand /
Een groote Kop En kleyn Verstand.

Eere die de Wijsheyd geeft,
Altijd bloeyd en altijd leeft,
Die Geleerd is en begaeft,
Die zijn Borst met Wijsheyd laeft,
Haat, nog hoon, nog lange tijd,
Noyt zijn Naam of Eer verslijt,
Een Geleerd Verstandig Man,
Na de Dood nog leven kan.

Godt en niemand meer te vrezen,
Wel doen altijd vrolijk wezen,
Eer aan doen zijn Ov'righeyd:
Leven vroom in stilligheyd,
Buyten dienst van Hof en Kerk,
Vlytig by zijn eygen Werk,
Goed ter nooddruft en geen meer
Zulk een leve ik begeer.

TWAALF.

TWAALFDE TRAP,

Leerende alderhande Coleuren van
Inkt te maaken, ook Goud en Silver
uyt ter Penne te Schryven, met nog
eenige aardige secreten der Penne.

NU hoor 't lest ende tot een toe-gift / indien gy
W. L. Schryft met eenigerhande Coleuren ver-
cleren wildet / ende geerne zoudet weten hoe men al-
derhande soorte van Inkt zoude konnen maaken /
zo heb ik 't meestedeel der Inkten en Coleuren (uw
daar toe nodig) alhier gesteld : Daar en boven op
wat maniere gy met Goud en Silver zult mogen
Schryben / ook mede de Temperatuure tot alle de
Coleuren te maaken. Hier by heb ik ook nog eenige
secreten der Penne gesteld : alles tot W. L. Oeffe-
ninge / gerijf / lust / vermaak / ende profijt.

Om zeer goeden Zwarte Inkt te maaken.

NCent ander-half Pond Regen-water / ende doet
daar in drie Onzen gebroken Galnoten / ende
laat 't zo staan twee Dagen in de Zonne. Dan
doet'er nog twee Onzen Ongers Koper-rood by / kleyn
gestooten / enderoerd 't wel onder een met een Stok /
ende stel het wederom twee Dagen in de Zonne. Ten
laatst en doet daar nog in een Once Gomme van A-
rabien die zeer klaar is ende kleyn gestooten / met een
Once Szanaat-appels-schellen / indien gy die bekomen
konde. Dan laat 't een weynig zieden met een zacht
Oper / ende gietet klaar boven af / dat zult gy mogen
bewaaren in een Glas ofte Loden Vat / ende 't zal
zeer zwarten ende uyt termaten goeden Inkt wezen.

Een ander maniere, om met der haast goede
Zwarte Inkt te maaken.

Gult nemen drie Pinten Wijn / een Vierendeel
van een Pond Galnoten in stukken gebroken /
laatze zieden in de voozsz. Wijn / altijd wel om-roe-
kende / tot dat een derden-deel van den Wijn in-ge-
zoden is : neemt het als dan van 't Dyer / ende nog
lauw zijnde / doet 'er een Vieren-deel-ponds koper-
rood in / ende roerd het nog een wijle tijds wel / ende
laat het staan tot des anderen daags. neemt dan
een ander Pot ofte Krupke / daar in gy die Inkt wilt
laten / ende roerd hem eerst wel onyde / ende zigt hem
door een Doek of Leemg in een ander Pot / ende doet
'er dan in vyf Oncen Gorkme / ende hy zal zeer goed
en zwart zijn.

Om Rooden Vermiljoenen Inkt te maaken.

Neemt Vermiljoen / ende wjstet op eenen Steen
heel fijn / tot dat het geelagtig word / met
schoon Water / ende dezelveu gewezen zijnde / zult gy
't selve Vermiljoen leggen in een stuk Krepts / 't welk
gy hol gemaakt zult hebben / daar zal de vogtighepd
in trekken / ende droog zijnde / doet 't in een Doekken :
Als gy nu uw Vermiljoen bezigen wilt / neemt daer
van 30 veel gy wilt / mengtze met geprepareerd klaar
Epe / of wit van een Ep / 30 dik als Byp / laatze
in de Sonne droogen in een Glas / ende wel gedroogt
zijnde / doet het in een Doekken / ende willende rood
scheyden / mengt meest met Water ende klaar Epe.
Nota Zo in uw Derwe eenige Blaasken / of Bob-
belken komen / 30 neemt wat Waterle upt uw
Doren / of een Doppelman Ofse-galle / of een wepnig
Wapze / doet het in de Derwe / 30 sullen in 't roe-
pen verdwynen.

Een

Een goede maniere om Bresilie te bereyden

Nemt een Mengelen goed klaar oud Bier / twee gemeene Roemers oud Regen-water / een Roemer Wijn-azijn / doet daar in een half Pond Bresilie / drie Lood witten klaren Allupn / ende een Lood Gummi Tragacanti, zied het te zamen op de helfte / ende giet het als dan klaar af / ende behoud het reynelyk dat 'er geen Stof nog vuylighepd in come / 't word hoe langer hoe schoonder.

Nog een maniere om heel schoon Rood Bresilie te maaken.

Nemt een Lood Bresilien-hout / kleyn gemalen omtrent 30 veel Allupn / ook gebroken / in een half-pints Potken / ende daar op Regen-water gegoten / tot dat het hout bedekt is / laat het een Dagt weeken / doet 'er dan 's Morgens 30 veel Wijn-azijn toe / dat het Potken op drie Vingeren breec bedekt zy / ziedet dit te zamen / tot dat het Vierde-deel ofte meer in-gezoden is / gy zult het dikwils onder 't zieden omroeren / daar na zult gy 't zelve door een Doek zeygen / in eenen schoone Pot / stop hem wel dicht / 't zal goede Inkt zyn.

Om schoone Blauwe Inkt te maaken.

Nemt wel gezuiverde Smalte / mengtze met Rom-water / ende dat matig / dat het niet te dik en zy: ende om de proebe daar van te doen / zo maake een Letter of twee met den Smalte / ende droog sijn: die legt 'er een schoon Papier op / wijst dat Papier 't welk op de Letter leyd stijf met 'er hand / blijft de Smalte aan 't Papier hangen / zo moet 'er meer kommen. Om wel met de voorsz. Smaltete mogen schryuen zo moet men een Nappe lange Genepde

Penne hebben. Zo de Smalte blyven wordt doot te lange staan / so giet het Gorn-water af / ende doet 'er Maar Water op / roerd het wel om / ende laatze zinken / ende giet als dan het Water daar van / tot datze weder schoon is / ende als gijze wederom bezigen wild giet 'er Gorn-water op als vooren.

Om op drierhande manijere Geele Inkt te maaken.

Nemmt Opziment / ofte Antipigmentum, sijn geweven met klaar Epe getemperd / is schoone Geele Inkt.

Desgelijks Zaffraan met Eper-doorens gemengt / is goede Geele Inkt.

Item Zaffraan getweekt in bersche klaar Epe / een Ermaal lang / giet dat geel Epwater in een Potken ofte Schulp / ende temperet daar wat bereyde Masticot in / 't is ook schoone Geele Inkt.

Om Groen te maaken, daar men mede Schryven ende Verwen mag.

Nemmt Spaans-groen / Litargerium en Quikzilver / stampt het al te zaam met Kinder-pisse / daar na Schijft / Verst / of Schilderd 'er mede / ende gij zult een schoone Couleur zien ; als ofte het Emmerand Verwe waar.

Een goede maniere om Goud te bereyden dat men daar mede Schryven kan.

Nemmt oprecht Salarmoniac, en zeer bet Gorn-water / dat moet men so lang wyppen tot dat het een wit Papeken word / ende als dan zal men een Blad geslagen Goud t'effens nemen / ende dat daer wel onder wyppen / tot dat het kleyn sp / en als dan zal men wederom een ander nemen / ende dat ook also geweven zijnde / wederom een ander / tot dat ook gij des Gouds genoeg hebt. Nota : Dat het zelve Goud

Goud wel een Nure gewaschen moet worden / neemt
het als dan wel rijm op / ende doet het in een zupber
Glase Schaale / met zeet klaat ende zupber Regen-
water : 't Zelve lauwwaakende / roer 't als dan met
een zupber Deerken wel onder malkanderen / ende laat
het staan zinken / giet het Water zoeteljk af / vuld het
wederom met schoon Water / ende roerd het omme ;
gy moet het Water 30 dikmaals af gieten / ende
wederom versch op gieten / tot dat alle vettighepd
ende onzupberhepd wel of is : Ende als dan zuld y 't
Goud zoekens met een schoon Penceel in de Schelpe
doen / ende verspreyden 't in de Schelpe / laat het als
dan droogen : als gy 't gebryken wild zult gy klaat
ende dun Gorn-water nemen / ende gebryken 't 30
het **U. L.** bellest / maakende niet meer als gy van
nooden hebt.

Om het fijn Goud te breeken, dat men daar mede-
Schilderd ofte Schrijft met Pen of Penceel.

Nemt geslagen Goud / ende vier Druppelen Ho-
nig / mengt 't al te zamen wel / ende doet het in
een Glaasken. Ende als gy 't te werke stellen wild
30 temperd het met Gorn-water / ende 't is gedaan.

Om met Silver uyt de Penne ofte Penceel
te Schryven.

Wild gy nu Silber bereyden / om daar mede uyt
den Penne ofte uyt den Penceelen te schryven /
30 handeld daar mede op dezelve wijze en maniere /
als hier boven van 't Goud gezeyd / exempt dat gy
in plaats van geslagen Goud-bladen : zult moeten
nemen ; geslagen Silver-bladen : de rest is alles ge-
lyk als met het Goud.

Om verheven Letters van Goud en Silver
te maaken.

Nemmt twee Bollen Lookſ / maaktze wel ſchoon
ende ſtoorze / ende perſt 'er het Sap uyt 30 ſtijf
als gphond. Dan doet 'er in een luttel Inkt / dat het
zwart iſ / ofte een wepnig Zaffraan zonder Inkt /
ende ſchryft daar mede grootagtige Letters / ofte
andere / en laatze droogen. Daar na 30 over-trekze
nog eens / om 30 dik te maaken als gphie begeert /
ende laatze droogen. Als gphu Goud daar op leggen
wild / 30 maakze warm met uwen Waſſem / ende
legget daar op uwe Goud-blad / dan bedekt 't terſtond
met Catoen ende wipbet / 30 zalder af gaan dat niet
gebat heeft. Zo doende zal u Werk verguld blyven
en verheven / 't welk zal luſtig wezen om te zien.

Om te Schryven dat men niet kan lezen als by Nagt.

Mengt Brandewijn en geſtooten Glim-hout te za-
men / 't welk 's Nagts glint / ende ſchryft
daar mede op droog Papier / 30 zal men 't niet kon-
nen lezen als in der Nagt by donker.

Om Letters te Schryven die niet lezelijk
zijn, dan tegen het Vyer.

Nemmt Salarmoniac, ſtootet wel klepne / ende ſol-
veerd het in 't Water / dan ſchryft daar mede wat
u belleſt op ſchoon Papier / ende latet droogen.
Als gphet lezen wild / houd 't Papier tegen 't Vyer /
ende gphu zult 't wel lezen. Ofte neemt Limoen-zap /
ofte van Jupin / wat gphu daar mede ſchryft / en
iſ niet lezelijk dan tegen 't Vyer.

Om Letters en Inkt-vlakken uyt te doen, op 't Papier.

Nemmt Salpeter ende Ongers Koper-rood / van
ells een Pond / Oſſelcerd het te zamen. Dan
nemmt

neemt een Spongie / ende maakt die nat in dit Water / ende wijft daar mede de Letters / zo zullen zy terstond uyt gaan. Ofte anders neemt Poeder van wit Been ende Plepster twee Oncen / wiphet wel kleyn / ende mengtze te zamen / ende tempertze dan met een Doper van een Ey / ende bestrijkt daar mede u Letters / en laatze also droogen. Dit gedaan zijnde / schraapt het of met een Penne-mes / zo zal 't Papier wit blyven.

Een Water dat de Letter terstond eetet van 't Papier.

Neeft een Pond Ongers Koper-rood / drie Pond Salpeters / vier Oncen Vermillioen / ende vijf Pond Alupn / Roomsche Foulie / stoot dat te zamen tot Pulver / ende Distileerd het in een Glase Dat met zagt Dper / zo zullen 'er af Distileeren twee Waters / het een Wit ende het andere Groen : is 't dat gy neemt een luttel van het eerste / legget op een beschreven Blad Papiers / wipbende voorts met een scherpen grove Doek op de Letters / zy zullen terstond af gaan van het Papier / ende 't zal zo wit wezen als of 'er noyt Inkt op geweest en hadde. Ten tweeden is 't dat gy 'het voorzepde Water warm maakt / en ober dien damp houd een beschreven Blad Papier / het zal terstond zhu als of het over tien Jaar te vooren geschreven waer.

Om een Poeder te maaken, daar men de Inkt-vlaken die op 't Papier gevallen zijn, of ook de Geschreven Letteren, kan uyt het Papier doen.

Neeft wel gewreven Ceruse / tempertze met Mandel-melk / en laatze droogen / dan zult gy ze weder wippen / ende laatze droogen als boven / ende dat tot zeyven tepsen. Ende bewaard dit aldus tot Poeder

der gebzagt. Ende als gy 't gebzupken wilbd / om de
Blakken ende het Gefchryft mede upt te doen / neemt
een kleyn Doekken in schoon Water nat gemaakt /
wringt het Water upt / ende fchrypdet op de plaatze daar
gy 't gebzupken wilbd / laat 't daar een luttel tijds
op leggen / tot dat 't Papier ende Inkt wel bogtig
daar af gewozden zy ; daar na neemt 'er dit Doek-
ken wederom af / ende op de Blakken of Letterz dien
gy upt doen wilbd / doet een weping van 't voozzyde
Cerus-poeder / ende laet 't alzo een geheelen Dag
lang leggen. Des anderen daags neemt eenen broo-
gen schoonen Doek / ende wrijft 'er mede op 't vooz-
zyde Poeder / het Papier zal der wit af blyben om
daar op te mogen fchryben als te vooren / ende beter
vok / ende en is het in de eerfte reyzze 'er nog niet al upt /
zo doet het nog eens / ende gy zultet geen gebzek aan
binden.

Om Temperatuyr of Gorn-water te maaken, omver-
fcheyden Verwen mede te temperen.

Nemt een Loot Arabifche Gorn / ende omtrent
een halve groote Root Gommi-Traganti, doet
dit in een zupber Potken of Kopken / giet daar schoon
Begen-water over / twee vingeren hzeet hoog / laat
het alzo toe-gedeckt ftaan vier Dagen lang / dat het
doozweekt word / daar na neemt een zupber Stok-
ken ende roerd 't wel onder malkanderen / zet het dan
op eenen kleynen gloed / laat het warm worden / maar
niet zieden / geftadig om roerende om de klonten te
doen bzeeken ende verfmelten / ziyt 't dan dooz eenen
Limen-doek / daar na gietet weder zo veel schoon
Water over / tot dat het zo dik zy als Boorn-olpe /
doet het dan in een Glafe Fleftche / wel toe-geftopt
om u temperatuyz te bewaaren vooz stof en duylig-
heid / maar gy moet 't alle Dagen met een Stokken
wel

Wel om roeren tot dat de dikte vergaan ende versmol-
 ten is / want de Gomme Traganti, d'ijst lange
 boven / al eerze geheel versmolten en veranderd is :
 Indien gp nu bevind datze weder te dik ende te klebe-
 rig is / zo gieter weder kilaar Water ober als vooren.
 Deze Temperatuure word dooz oudhepd kilaar / ende
 de Tragant, zinkt na de grond / zo datze hoe ouder
 hoe beter is / gieter dan een wepnig Roose-water in /
 om een goede reuk te behouden. Met dit Tempera-
 tuur-water behoud gp de Berwen ligt ende schoon /
 want de Arabische-gom alleen / maakit de Coleuren
 donker ende dzoebig. Tempereerd dan hier mede u-
 we Berwen / ende als zp u verdrogen zo bevdogtitz
 weder met een schoon Water : zp zouden anders dooz
 de Tragant, al te leenig worden : Dog zo gp merke
 dat u Sulst / of Berwe met ter tjd te dun word / als
 dan gieter weder van deze Temperatuure ober / zo
 behoud gp al u Becolourden Sulsten altyd schoon.

Korte Vragen voor de kleyne Kinde- ren door JACOBUS BORSTIUS.

Vrage. **W**ie heeft u geschapen ?

Antw. Godt. Gen. 1 : 1.

Vrage Hoe veel Goden zijn der ?

Antw. Een Godt. Deut. 6 : 4.

Vrage Wie is die Godt ?

Antw. De Vader / Zoon en Wep-
 lige Geest / een Godlik Wezen en
 drie Personen. 1 Joh. 5 : 7.

Vrage Hoe heeft Godt den Mensch
 geschapen ?

Antw. In zijn Beeld goet en op-
 rept. Gen. 1 : 2.

Vrage Welk is Godts Beeld ?

Antw. Oerrechtghed ende Wep-
 lighepd. Eph. 4 : 24.

Vrage Werst den Mensch dat
 Beeld nog ?

Antw. Jaen / hy heeft het verlooren
 dooz de Zonde ? Mich. 7 : 29.

Vrage Wat is Zonde ?

Antw. Ongerechtighepd. 1 Joh. 3 A
 4.

Vrage Waar upt kend gp de Zonde ?

Antw. Upt de Wet Godts. Rom.
 3 : 20.

Vrage Wat is de Wet Godts.

Antw. Een regel van ons leuen.

Gal. 6 : 16.

Vrage Wat eyscht de Wet Godts
 van ons ?

Antw. Godt lief hebben boven al /
 en onze Naasten / als ons zeluen.

Matth. 22 : 37 / 43.

Vrage **Hormen** **wy** **dat** **volkomelijh**
doen?

Antw. **Aren.** **Spreek.** **20:** **9.**

Vrage **Waarom** **niet?**

Antw. **Om** **dat** **wy** **verdooven** **zijn.**

Act. **3:** **3.**

Vrage **Van** **waar** **komt** **die** **verdoov-**
verheyd?

Antw. **Van** **Uvan.** **Rom.** **5:** **12.**

Vrage **Wat** **heeft** **Adam** **gebaan?**

Antw. **Van** **den** **Verboden** **Boom**
gegeten.

Vrage **Woe** **heet** **die** **Boom?**

Antw. **De** **Boom** **des** **kenneffe** **van**
Goed **en** **Kwaad.** **Gen.** **2:** **9.**

Vrage **Waarom** **was** **dat** **Zonde?**

Antw. **Om** **dat** **God** **het** **verboden**
had. **Gen.** **2:** **16/17.**

Vrage **Waar** **bleef** **Adam** **doe?**

Antw. **De** **Engel** **met** **een** **Zwaard**
jaagde **hem** **up** **het** **Paradijs.**
Gen. **3:** **24.**

Vrage **Welke** **is** **de** **Straffe** **van** **de**
Zonde?

Antw. **Dood** **en** **Wel.** **2** **Thess.** **1:** **9.**

Vrage **Wie** **heeft** **de** **Wel** **gemaakt?**

Antw. **God** **de** **Heere.**

Vrage **Doo?** **wien?**

Antw. **Doo?** **de** **kwade** **kinderen** **en**
alle **Godlooze** **Mensche.** **Mat.**
25: **41.**

Vrage **Wat** **zijn** **kwade** **kinderen?**

Antw. **Die** **haar** **Ouders** / **ende**
Menters **ongehoorzaam** **zijn** / **en-**
de **Godes** **geboden** **veragten.**

Vrage **Wat** **straffe** **lepenze** **in** **de** **Wel?**

Antw. **Zp** **branden** **in** **het** **Erwolge.**
Open. **Mat.** **9:** **48.**

Vrage **Wilt** **gp** **daar** **zijn?**

Antw. **Aren** / **ik** **waat** **geterne** **in**
den **Wel.**

Vrage **Wie** **zal** **daar** **hornen?**

Antw. **Wille** **goede** **kinderen** **en** **Ge-**
loovige **Menschen.** **Joh** **5:** **29.**

Vrage **Wat** **doez** **daar?**

Antw. **Zp** **Zingen** / **Wepig** / **Wep-**
lig / **Wepig** **is** **de** **W E E H E**
der **Wepfchaeten.** **Open.** **4:** **8.**

Vrage **Wie** **zal** **ons** **daar** **bringen?**

Antw. **Onze** **Zaligmaaker.**

Vrage **Wie** **is** **uw** **Zaligmaaker?**

Antw. **Jesuf** **Chilfus.** **Mat.** **1:** **21.**

Vrage **Wobahn** **Person** **is** **hp?**

Antw. **God** **en** **Mensch.** **2** **Tim.** **2:** **5.**

Vrage **Is** **hp** **God** **van** **ewigheyd?**

Antw. **Ja** **hp** **is** **God** **van** **ewighe-**
heyd **err** **de** **Wereld** **was.** **Joh.** **1:** **1.**

Vrage **Wanneer** **is** **hp** **Mensch** **ge-**
worden?

Antw. **In** **de** **Volheyd** **des** **Tijds:**

Vrage **Wpt** **wien** **is** **hp** **gebooren?**

Antw. **Wpt** **de** **Maget** **Marla.**
Gal. **4:** **4.**

Luc. **2:** **7.**

Vrage **Doo?** **wien** **kragt** **is** **dat** **ge-**
schied?

Antw. **Doo?** **de** **kragt** **des** **Wepigen**
Geest. **Luc.** **1:** **35.**

Vrage **Waar** **mede** **maakt** **hp** **on-**
Zalig?

Antw. **Met** **zijn** **Zyden** **ende** **Deer-**
ven. **1** **Perk.** **3:** **18.**

Vrage **Onder** **wat** **Rigter** **heeft** **hp**
geleden?

Antw. **Onder** **Poncius** **Pillatus**
Joh. **19:** **15.**

Vrage **Wat** **dood** **is** **hp** **gestorven?**

Antw. **De** **dood** **des** **krupffes.**
Phil. **2:** **8.**

Vrage **Doo?** **wien** **is** **hp** **gestorven?**

Antw. **Doo?** **zijn** **Wolk.** **Mat.** **1:** **22.**

Vrage **Wie** **is** **zijn** **Wolk?**

Antw. **Alle** **Geboovige.** **Joh.** **3:** **26.**

Vrage **Wat** **is** **gelouven?**

Antw. **Met** **zijn** **Wert** **op** **God** **be-**
trouwen. **Wet.** **11:** **1.**

Vrage **Is** **het** **genoeg** **dat** **men** **zyp**
ik **geloude?**

Antw. **Aren** / **wien** **moet** **hem** **beke-**
ren. **Mat.** **7:** **21.**

Vrage **Wat** **is** **bekeeren?**

Antw. **Zyn** **leven** **te** **beteren.**
Mat. **3:** **8.**

Vrage **Waar** **in** **bestaat** **de** **beteringe?**

Antw. **In** **het** **kwaad** **te** **laten** **en** **het**
goed **te** **doen.** **Jes.** **1:** **17.**

Vrage **Wont** **gp** **den** **Wel** **daar** **nies-**
de **verdieven?**

Antw. **Aren** / **Chilfus** **het** **stze** **doo?**
ons **verdiend.** **Luc.** **17:** **20.**

Vrage **Waar** **doo?** **wozd** **het** **Schoot**
versterke?

Antw. **Doo?** **de** **Sacramenten.**

Vrage **Wat** **is** **een** **Sacrament?**

Antw. **Een** **Teeken** **en** **Zegel** **van**
Gods **genade.** **Rom.** **4:** **1.**

Vrage **Woe** **Wel** **Sacramenten** **zijn?**
der?

Antw.

Antw. Twee den Heyligen Doop en het Heyligen Avondmaal. 1 Coz. 12: 13.

Vrage Wat beduydet den Doop?

Antw. De afwassinghe der Zonde. Wand. 22: 16.

Vrage Kan het uytterlik Water de Zonden af wasschen?

Antw. Neen/Christi Bloed reynigt ons van alle Zonden. 1 Joh. 1: 7.

Vrage Waarom moet men de kinders doopen?

Antw. Om datze in Godts Verbond zyn. Wand. 2: 39.

Vrage Wat beduyt het Bloed in 't Avondmaal?

Ant. Christi Lighaam. Matt 26: 26.

Vrage Waarom word dat Bloed gebroeken?

Ant. Om dat Christi Lighaam aan het kruys gebroeken is. 1 Coz 11: 24

Vrage Wat beduyt de Wijn?

Antw. Zyn Bloed. Matt. 26: 27.

Vrage Wie heeft dat In gesteld?

Antw. Christus doe hy sterven soude. 1 Coz 11: 28.

Vrage Doop wien?

Antw. Doop de Geloofige / die haer zelve beproeven.

Vrage Waer toe heeft hy dat In gesteld?

Antw. Tot zyn gedagtenis. Luc. 22: 19.

Vrage Wat moet men daar by bedenken?

Antw. Christi Lyden en Sterven. 1 Coz. 11: 26.

Vrage Is Christi Lighaam dan niet in 't Bloed?

Antw. Neen: het is in den Hemel en zal daar blijven tot de Jongsten Dag. Wand. 3: 21.

Vra. Wat zal hy dan komen doen?

Antw. Goydrien de Levendige en de Godden. 1 Tim. 5: 1.

Vrage Wie moet men van het Avondmaal af houden?

Antw. De onbereyde Mensch die van de Waarheyt af dwaalen. 1 Coz. 5: 11.

Vrage Waar doop moet men die af houden.

Antw. Doop de Sleutelen / des Hemelrghs.

Vrage Welk zyn die Sleutelen?

Antw. De verhandinge des Woords en der Kerkeighe tugt. Matth. 16: 19.

Vrage Wat zyn wy schuldig vooy onze Verlofinge?

Antw. Dankbaarchepd aan God. Psalm 50: 14.

Vrage Waar in bestaat onze Dankbaarchepd.

Antw. In de bekeeringe. Ps. 50: 22.

Vrage Kan de Menschen hem zelve bekeren?

Antw. Neen / Godt geeft de bekeeringe ten Leven. Wand. 11: 18.

Vrage Waar doop werkt hy die?

Antw. Doop zyn Woord en Geest. Jef. 59: 21.

Vrage Welk zyn de Dugten van de bekeeringe?

Antw. Goede Werken. Tit. 3: 8.

Vrage Wat zyn Goede Werken?

Antw. Baden die Godt bejagen.

Vrage Wat behaagt Godt?

Antw. Dat gedaan word upc waren Geloove / tot Godts eere en na zyn Wet. Heb. 11: 6.

Vrage Welke is het voornaemste Goede Werk?

Antw. Het Beheb

Vrage Wie moet men aanbidden?

Antw. Godt alleen. Matth. 4: 10.

Vrage Waarom moet men de Heyligen niet aanbidden?

Antw. Om dat haer die eere niet toe en home. Openb. 19: 10.

Vrage Hoe moeten wy Bidden?

Antw. Onze Vader die in de Hemelen zyt / Ec. Matth. 6: 9.

Korte Vragen genomen uyt het Nieuwe Testament.

Vrage **W**at wird de Werre vers 4 / 5 / 6.
 Antw. **W**at wird de Werre vers 4 / 5 / 6.
 Antw. **W**at wird de Werre vers 4 / 5 / 6.
 Antw. **W**at wird de Werre vers 4 / 5 / 6.
 Antw. **W**at wird de Werre vers 4 / 5 / 6.

Antw. Om dat hy daar is op-ge-
 boed. **Matth.** 2: 23.
Vrage Op wat tyd is hy geboor-
 ten?
Antw. In de dagen Herodes
Matth. 2.
Vrage Hoe wist Herodes dat?
Antw. De Wijzen upt 't Goften
 kwamen het zeggen. **Matth.** 2: 1/2.
Vrage Waar upt wisten zy dat?
Antw. Zy hadden zyn Secrette ge-
 hen. **Matth.** 2: 3.
Vrage Wat dede Herodes die?
Antw. Hy liet alle de kinderen te
 Bechlehen doodden / **Matth.** 2:
 vers 16.
Vrage Gooeden hy den Heere Chri-
 stum ook?
Antw. Neen / die was geuligt in
 Egypten / **Matth.** 2: 14.
Vrage Hoe oud was hy doe hy be-
 gon te Prediken?
Antw. Dertig Jaaren / **Luc.** 3:
 23.
Vrage Hoe veel Apostelen had hy?
Antw. Twalf / **Matth.** 10: 1.
Vrage Wat Miracule dede hy?
Antw. Hy maakte de Zieke gezond
 en de Dooden levendig. **Matth.**
 11: 5.
Vrage Daarom voer de Rijke Man
 in de Hel?
Antw. Om dat hy Nazarus niet en
 wilde geven de Krupuelkes die
 van zyne Tafel vielen. **Luc.** 26:
 21 / 23.
Vrage Waar voer Nazarus?
Antw. De Engelen droegen hem
 in Abrahamus Schoot / **Luc.** 16:
 22.
Vrage Waar is dat?
Antw. In de Hemel / **Matth.** 8:
 2.
Vrage Wat zeyd Christus van de
 kinderen?
Antw. Laat de kinderen tot my
 komen / want het Koninkryk der
 Hemelen komt haer toe. **Matth.**
 19: 14-

Vrage Wat zeyd Paulus van de
 Bierigheyd?
Antw. Bierigheyd is Afgoderpe /
 en een Woel van alle kwaad /
Col. 3: 5. **1 Tim.** 6: 8.
Vrage Waar mede moete wy dan
 te vreden zyn?
Antw. Met Hofst en Kleederen /
1 Tim. 6: 1.
Vrage Waarom dat?
Antw. Om dat wy niet in de We-
 relde gebuygt hebben / en wy zul-
 len daar ook niet upt dragen.
1 Tim. 6: 7.
Vrage Wat zeyd hy van de Bron-
 haards?
Antw. Datze geen deel hebben in 't
 Ryke Godes / **1 Cor.** 6: 10.
Vrage Wat zeyd Petrus van de
 overredige?
Antw. Godt wederstaet de Hoeder-
 dige / maar de Aedertigen geeft
 hy genaden / **1 Petri.** 5: 5.
Vrage Waar dooz word de Cup-
 nel verdraven?
Antw. Dooz een vast Geloofe /
1 Petri. 5: 8 / 9.
Vrage Wat zeyd Roymas van de
 Wereld?
Antw. Kinderkens hebt de Wereld
 niet lief / **1 Joh.** 2: 15.
Vrage Waar moet men meest om
 arbeypden?
Antw. Om de Spijze die niet ver-
 gaat / **Joh.** 6: 27.
Vrage Wat moet men allermest
 zoeken?
Antw. Het Koninkryke Godes /
Matth. 6: 33.
Vrage Wiew moet men meest vree-
 zen?
Antw. Hem / die Rijf en Ziele kan
 verderbe in de Helle / **Matth.**
 19: 28.
Vrage Waar oter moeten wy meest
 verblyd zyn?
Antw. Dat onze Naame gelye-
 ven zyn in de Hemel / **Luc.** 10:
 20.

E Y N D E